

ÄLSKADE BARN

Folkbildning med föräldrar i nytt land

En kvalitativ forskningsstudie av Gunnel Mohme

Innehåll

1. Sammanfattning av studien	sid 4
1.1 Reflektioner och förslag på åtgärder	sid 6
2. Inledning	sid 8
2.1 En bakgrund till Studieförbundet Engagemang i Föräldrafrågor	sid 10
2.2 Annat föräldrastöd.....	sid 13
3. Syfte med studien	sid 15
4. Teoretiskt perspektiv	sid 16
4.1 Problemet med kulturella förklaringsmodeller.....	sid 17
4.2 Çigdem Kagıtcıbasis familjeförändringsteori	sid 18
5. Metod och data	sid 19
5.1 Genomförande och analys	sid 21
6. Resultat	sid 23
6.1 Borås	sid 24
6.2 Göteborg.....	sid 25
6.3 Hässleholm	sid 26
6.4 Malå.....	sid 29
6.5 Motala.....	sid 31
6.6 Stockholm	sid 33
7. Tematisk resultatredovisning	sid 35
7.1 Studieförbundet som arrangör.....	sid 35
7.2 Studiematerialet – innehåll och relevans.....	sid 36
7.3 Det kompetenta ledarskapet	sid 39
7.4 Rekrytering av deltagare	sid 41
7.5 Samarbete med externa aktörer	sid 43
7.6 Resurser.....	sid 44
7.7 Projektets syfte	sid 46
8. Studiens resultat ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv	sid 48
8.1 Studiematerialets omfattning och innehåll	sid 49
8.2 Cirklarnas sammansättning, omfattning och genomförande	sid 50
8.3 Cirkelledarna som brobyggare	sid 51
9. Referenser	sid 53
Bilaga: Älskade Barn - Innehåll	sid 54

November 2017

Författare: Gunnel Mohme, Fil.dr. i Barn- och ungdomsvetenskap

Grafisk form: Anna Lillkung

Omslagsfoto: Mattias Lundblad

Foto: Mattias Lundblad, Åsa Wrenfelt, Anna Lillkung, Unsplash

Illustrationer: Eva Thimgren

studieförbundet.se

Förord

Älskade barn är Studieförbundet studiematerial för folkbildning med föräldrar i nytt land. Våra studiecirkel har FN:s barnkonvention som grund och vi tar upp ämnen som föräldrarna själva har valt och tycker är viktiga. Därför innehåller Älskade Barn föräldrarnas egna frågor och reflektioner om hur det är att leva som familj med barn i Sverige. Folkbildningens metodik innebär att föräldrarna själva styr samtalet i demokratisk anda. Allas åsikt är lika viktig och ledaren delar deltagarnas erfarenhet av att starta om i ett nytt land.

På egen hand kan Studieförbundet inte möta den stora efterfrågan och det stora behovet av studiecirkel, särskilt dessa dagar med så många nyanlända svenskar. Vi samarbetar därför i allt högre grad med kommuner, länsstyrelser och andra idéburna organisationer. Vi möter stort intresse kring materialet inte minst från politiker och tjänstemän i kommuner, liksom önskemål om att veta mer om vad som sker i studiecirkelna.

Älskade Barn har nu etablerats på många håll i landet. Mot den bakgrunden har Studieförbundet tagit initiativ till en fristående kvalitativ forskningsstudie som beskriver och analyserar erfarenheterna från Älskade Barn-verksamheten. Forskaren Gunnel Mohme, fil dr vid Barn- och Ungdomsvetenskapliga Institutionen vid Stockholms universitet har genomfört studien på utvalda orter, med såväl omfattande verksamhet som enstaka cirkel. Även studiecirkel med asylsökande finns med i studien. Upplägg, genomförande och slutsatser är helt och hållet forskarens egna.

Vi önskar att denna studie kan medverka till fortsatt utveckling och fortsatta samarbeten i hela landet.

För Studieförbundet, riksförbundet

Johnny Nilsson
förbundschef

1. Sammanfattning av studien

Syftet med den här studien har varit att undersöka om Studieförbundet Älskade Barn bidrar till att ge utrikes födda föräldrar en möjlighet att tillsammans med andra föräldrar diskutera familj och barn i en tillåtande och jämlik miljö. Syftet har också varit att ta reda på om, och i så fall hur, Älskade Barn påverkar cirkeldeltagarnas vardag.

Studien är etnografisk och bygger på intervjuer med framför allt cirkeldeltagare, cirkelledare och verksamhetsansvariga på några platser runt om i landet där Älskade Barn genomförs. Studien är vidare förankrad i en socialkonstruktivistisk forskningstradition, vilket innebär att de villkor och förutsättningar som människor lever under ses som sociala konstruktioner som kan vara olika beroende på vilka livsvillkor, vilken kultur och vilka traditioner som är rådande i det samhälle där individerna vistas.

Studiens resultat redovisas i två övergripande rubriker: Platsredovisningar och tematisk redovisning. Under rubriken Platsredovisningar redovisas intrycken från några av platserna som ingår i studien. I den Tematiska redovisningen redovisas de teman som blev resultatet sedan de genomförda intervjuerna analyserats. Studien avslutas med en redovisning av resultaten mot bakgrund av det forskningsteoretiska perspektivet.

Platsbesöken och intervjuerna visar att det finns ett stort engagemang för Älskade Barn i landet. De verksamhetsansvariga redovisar genomarbetade strategier för hur cirkelledare ska rekryteras, hur cirkeldeltagare ska nås, hur externa samarbeten ska planeras etc. Att Studieförbundet är en stor organisation med hög trovärdighet och upparbetade relationer, ansågs som viktigt för att få igång och genomföra Älskade Barn-cirklar. Cirkeldeltagarna verkar uppskatta att studiecirkeln leds av företrädare för den egna etniska gruppen. De intervjuade var genomgående nöjda med studiematerialet. Man ansåg att innehållet var relevant och att få diskutera viktiga lagar och regler, men också normer och traditioner, utifrån bilder.

Cirkelledaren har en nyckelroll – de kan beskrivas som brobyggare. Ofta är cirkelledarna inte födda i Sverige och ett problem, som kan anas i den här studien, är att det kan vara svårt för dem att förstå studiecirkeln som idé och folkbildningstanken, men även att omfattas av den värdegrund som Älskade Barn bygger på. På en del platser görs olika insatser för att kvalitetssäkra ledarskapet.

För att nå presumtiva cirkeldeltagare används olika metoder. Mun-till-mun-metoden via olika etniska föreningar verkar fortfarande vara den vanligaste, men också

att befinna sig på olika platser där den tänkta målgruppen för studiecirkelarna befinns. Alla är överens om att det inte räcker med att sätta upp affischer och lägga ut broschyrer.

På många platser samarbetar Studieförbundet med olika externa aktörer, det handlar ofta om kommunen eller Rädda Barnen. Hur dessa samarbeten organiseras beror dels på olika lokala förutsättningar, men verkar också vara personbundet och bygger på personliga relationer mellan den externa personen och de ansvariga på Studieförbundet.

Resurser – såväl ekonomiska som personella – är viktiga för att kunna introducera och genomföra Älskade Barn-cirkelarna. De verksamhetsansvariga anser att större hänsyn måste tas till att Älskade Barn vänder sig till en kategori människor som inte känner till folkbildning och inte är studiecirkelvana samt att Älskade Barn-cirkelarna också har ett annat samhällsuppdrag än mer konventionella och etablerade studiecirkel.

Att ta reda på om cirkeldeltagarna upplevt den miljö där diskussionerna om familj och barn ägt rum som tillåtande och jämlik var ett av syftena med den här studien. Och här verkar Älskade Barn ha nått sitt mål. Samtliga intervjuade menar att samtalen i studiecirkeln har präglats av jämställdhet. De intervjuade deltagarna säger alla att de har lärt sig mycket om att vara förälder i Sverige. De verkar inte se Älskade Barn som en studiecirkel som ska komma tillrätta med eventuella brister hos dem som föräldrar, utan mer som en studiecirkel där de får lära sig om de lagar och regler som de behöver kunna för att vara föräldrar i Sverige.

Studien avslutas med en analys av några av resultaten ur ett socialkonstruktivistiskt teoretiskt perspektiv. Integration, som i foldern om Älskade Barn beskrivs som något som studiecirkelarna kan främja, är ett komplicerat begrepp, framför allt eftersom det ofta kopplas ihop med ganska bestämda idéer om hur anpassning av migranter bör göras och föreställningar om att det är kulturella särdrag hos migranterna som är det problematiska vid anpassning. Här finns en risk att det uppstår en uppfattning om att de skillnader som finns mellan "oss" och "de andra" handlar om kultur, och att kultur även ses som något statiskt som är svårt att förändra. Studier visar att migrerade familjers svårigheter att anpassa sig inte enbart handlar om kulturella skillnader utan även om den socioekonomiska marginalisering de upplever i de utsatta och segregerade förorter där de ofta hamnar när de migrerar. Under dessa levnadsvillkor är risken dessutom stor att föräldrarnas förgivettagna auktoritet sätts ur spel och de hamnar på efterkälken i förhållande till barnen då

dessa lär sig det nya landets språk och kulturella koder mycket snabbare. Denna så kallade dissonanta anpassning anses som en viktig orsak till de problem som många migrantfamiljer och många segregerade förorter drabbas av när den andra generationens migranter växer upp.

Min studie visar att Älskade Barn som koncept kan vara en möjlighet att komma till rätta med i alla fall en del av denna problematik. Genom att låta föräldrar av en viss etnisk grupp självmant komma samman och tillsammans med en ledare, som är av samma etniska ursprung och som de ofta känner, får de en möjlighet att diskutera föräldraskapet i det nya landet utifrån sina egna behov. I denna process vilar ett stort ansvar på cirkelledarna, de blir brobyggarna. Det är i det här sammanhanget synnerligen viktigt att Studieförbundet för sin trovärdighet, nu och på sikt, kan lita på att cirkelledarna klarar den rollen.

1.1 Reflektioner och förslag på åtgärder

Syftet med den här studien har egentligen enbart varit att undersöka hur cirkeldeltagarna upplevt att delta i Älskade Barn-cirklarna och om de fått med sig något som de kan använda i sin vardag. Det blev dock under studiens gång och i mötet med intervjupersonerna oundvikligt att inte också fundera över hur Studieförbundet kan förvalta och utveckla Älskade Barn-konceptet i framtiden. Mycket arbete görs redan inom organisationen, till exempel den genomlysning av ledarutbildningen som gjorts, de diskussioner om målgruppsanpassning som pågår, samt de nätverksmöten för idéutbyten, utbildning och inspiration som genomförs. De reflektioner och förslag som presenteras här nedan ska i det sammanhanget ses som exempel på åtgärder för att även i framtiden kunna genomföra Älskade Barn-cirklar med hög kvalitet och bibehållen trovärdighet.

Platsens betydelse

En av fördelarna med Studieförbundet är att organisationen finns över hela landet och har ett upparbetat förtroende och en genuin kompetens i att genomföra studiecirkel av olika slag gentemot olika målgrupper. Förutsättningarna för att genomföra Älskade Barn-cirklarna ser dock ganska olika ut i olika delar av landet. Det finns många förklaringar till detta, men en som jag vill föra fram särskilt är olika geografiska förutsättningar. Att genomföra Älskade Barn i glesbygd är till exempel något annorlunda och mer resurskrävande än att göra det i storstäderna. Därmed inte sagt att glesbygden får prioriteras ner – snarare tvärtom. I och med att många migranter som kommit till Sverige får sina kommunplaceringar i små

kommuner, ofta i glesbygd, och att det i dessa kommuner ofta inte finns någon upparbetad organisation som kan arbeta med föräldrautbildning för migranter, borde det finnas ett ökande behov och efterfrågan på just den typ av studiecirkel som Studieförbundet erbjuder. Detta är något jag menar kan vara viktigt att Studieförbundet Riksförbundet beaktar i sitt arbete med Älskade Barn.

Ledarskapets betydelse

Även om Älskade Barn lever upp till det som är Studieförbundets grundläggande idé, är det på många sätt ändå en annorlunda studiecirkel i Studieförbundets verksamhet, genom sitt innehåll och sin målgrupp. För att arbetet med Älskade Barn ska bli lyckat krävs en förståelse för detta och det innebär ett kompetent och engagerat ledarskap på alla nivåer. Detta menar jag endast kan nås:

– om Älskade Barn får en prioriterad ställning i respektive distrikt. Till dess att verksamheten är riktigt ordentligt etablerad i respektive distrikt måste den organisation som byggs upp kring Älskade Barn vara solid och bygga på kontinuitet, det räcker inte med några enskilda eldsjälares engagemang.

– om de verksamhetsansvariga har tillräcklig kompetens i Älskade Barn-materialet, men också känner att deras arbete uppmärksammas och uppmuntras från distriktets ledning.

– om cirkelledarna, som har en central funktion som brobyggare, rekryteras med omsorg. Enbart ledarkompetens räcker inte, Studieförbundet måste även kunna vara trygga med att varje cirkelledare har värderingar som överensstämmer med folkbildningens värderingar om allas lika värde. Studieförbundet bör fortsätta implementeringen av arbetet vad gäller kvalitetssäkring av cirkelledarskapet.

Samarbetets betydelse

Samarbetet med externa aktörer måste ske på villkor som känns bra och jämlika för Studieförbundet. Syftet med Älskade Barn avseende studiecirkelnas innehåll, omfattning och genomförande får inte urholkas. Det finns värden i Älskade Barn, som jag lyft fram i denna studie, som inte får gå förlorade. Jag anser till exempel att Älskade Barn genom sitt upplägg kan minimera de maktasymmetrier som kan uppstå i relationerna i en migrantfamilj, och som är en riskfaktor. Jag menar att det är viktigt att Studieförbundet riksförbundet, tillsammans med distrikten, fortsätter kompetensutvecklingen kring hur sådana samarbeten kan organiseras och tar fram en strategisk plan för detta.

2. Inledning

När familjer migrerar till ett nytt land innebär det ofta att utsättas för en mängd olika påfrestningar. Detta egentligen oavsett skälen till migrationen, men det blir kanske mest påtagligt om flytten är en flykt undan krig och konflikter. Erfarenheten av traumatiska upplevelser blandas med oro för nära och kära som är kvar i hemlandet och ängslan för vad som ska hända med familjen och barnen i det nya landet.

Många av dem som migrerat till Sverige under de senaste decennierna har hamnat i olika former av utsatthet och utanförskap, och detta så gott som oberoende av vilken socio-ekonomisk situation de haft i sitt ursprungsland. De hamnar ofta i förorter som redan innan varit marginaliserade, där arbetslösheten är hög, särskilt i gruppen utomeuropeiska migranter, och skolorna har dåliga resultat. Det utanförskap de upplever kan också förklaras av en känsla av att vara diskriminerade och inte erkända för den man är av majoritetssamhället.

I det nya landet är mycket av det som tagits för givet i relationerna mellan familjemedlemmar inte längre självklart – särskilt påtagligt blir detta när föräldrar ska fostra sina barn, vilket många internationella studier visar (Ochochka & Janzen, 2008). Forskningen beskriver hur det ofta sker en maktförskjutning mellan familjemedlemmarna, som kan leda till konflikter.

I det nya landet verkar ofta barnen anpassa sig snabbare än föräldrarna – en process som inleds så snart familjen anlant som flyktingar. Redan från första dagen har barnen rätt att gå i en svensk skola, de lär sig svenska och deltar i det som hör en svensk skoldag till. Föräldrarnas rätt till SFI kommer dock först när de fått sitt uppehållstillstånd och de får kämpa för att hänga med och vara de vuxna förebilder som förväntas av dem som föräldrar, både i det land de kommer ifrån och i det nya landet de kommit till. De två amerikanska migrantforskarna Alejandro Portes och Rubén G. Rumbaut kallar den här typen av anpassning för "dissonant acculturation" (Portes & Rumbaut, 2001). Denna typ av dissonant anpassning utgör, enligt forskarna, inte bara en risk för hur föräldrarna upplever sitt föräldraskap i det nya landet, det anses även innebära en betydande risk för de barn som växer upp i den här typen av maktassymetriska familjer.

Många studier har förklarat konflikterna i migrantfamiljerna med kulturella särdrag (Shlytter, 2004; Wikan, 2004). Fram till nyligen har det inte funnits så många studier som även gett andra förklaringar till dessa maktförskjutningar (Darvishpour, 2008). Kulturella skillnader är inte oväsentliga, och något som migrantföräldrar

ofta själva betonar, men förklaringar finns även i migrantfamiljernas nya livsvillkor: bostadssituationen i segregerade förorter, social och ekonomisk utsatthet i kombination med en känsla av att ha förlorat fotfästet och tryggheten (Darvishpour, 2008).

Med allt fler migrerade familjer i Sverige har det vuxit upp en efterfrågan bland de migrerade familjerna, och även hos kommunerna, av föräldraskapsstöd. Det är mot denna bakgrund som Älskade Barn ska ses. Älskade Barn är ett studiematerial för föräldrar i nytt land. Med folkbildningens metodik erbjuds föräldrar studiecirkelar om föräldraskap under hela barnens uppväxt. Älskade Barn består av 12 studiecirkelar om att leva som familj med barn i Sverige – fritiden och skolan, hälsan och framtidsdrömmarna, normerna och värderingarna. FN:s barnkonvention används genomgående som underlag för samtalen. Materialet är författat av Hetty Rooth, journalist och doktorand i folkhälsovetenskap.

I det följande ska jag ge en kort beskrivning av bakgrunden till Älskade Barn och jag kommer även att göra en mycket begränsad sammanfattning av några föräldrastödsprogram.



2.1 En bakgrund till Studiefremjandets engagemang i foraldrarfragor

Studiefremjandet har lang erfarenhet av att genomfora studiecirklar for foraldrar, i egen regi eller tillsammans med andra aktorer, saval andra organisationer som verksamheter i kommuner och landsting. Kring sekelskiftet borjade ett okat intresse for foraldrastod i kommuner och landsting leda till att Studiefremjandet pa vissa orter blev en viktig samarbetspartner. Samarbetet utformades pa olika satt pa olika orter, men Studiefremjandet har alltid ansvarat for att utbilda cirkelledare och genomfora studiecirkelarna enligt klassisk folkbildningsmodell – dvs foraldrar ges mojlighet att utifran egna erfarenheter diskutera sina barn och sin foraldraroll med andra foraldrar. De cirklar som Studiefremjandet anordnat genom aren har haft olika teman och olika malgrupper, de har vant sig till foraldrar i allmanhet, men också till foraldrar som har barn med behov av sarskilt stod, neuropsykiatriska funktionshinder, dyslexi etc. Nagra exempel pa samarbeten genom aren ar:

– "Vaxa tillsammans" – ett samarbete mellan Studiefremjandet och Riksforbundet Hem och Skola i slutet av 1990-talet, vars syfte var att fremja samarbetet mellan foraldrar och skola och starka foraldrarna i sin foraldraroll.

– Obligatorisk foraldranutbildning for adoptivforaldrar – ett samarbete mellan Studiefremjandet och Adoptionscentrum.

– Leksandsmodellen – ett samarbete mellan Studiefremjandet och en bred grupp av de som fran Landstingets och kommunens sida ar involverade i barnets tidiga ar och dar syftet har varit att ge ett tidigt och kontinuerligt stod i foraldraskapet.

Studiefremjandet borjade arbeta med studiecirklar for utrikes foddra foraldrar 2002. I samarbete med forfattaren Sonia Sherefay producerade Radda Barnen och Integrationsforvaltningen i Stockholms Stad studiematerialet "Barnen i vara hjartan". En projektplan for en satsning i nagra stader runt om i Sverige togs fram dar Studiefremjandet samverkade med Radda Barnen. Under det narreste decenniet skulle Studiefremjandet genomfora flera liknande initiativ; två exempel ar ett samarbete som Studiefremjandet i Orebro hade med Radda Barnen samt inom satsningen Familiepeppen i Umearegionen dar Studiefremjandet genomforde studiecirklar med materialet Barnen i vara hjartan. Dessa projekt har utvarderats av Radda Barnen respektive Umeå universitet.

2011 kom en somalisk forening i Jarvaomradet till Studiefremjandet i Stockholm med en lista pa amnesomraden de ville starta cirklar kring. Studiefremjandet sag

en röd tråd, frågorna handlade om hur det är att vara förälder i ett nytt land. Det blev startskottet för projektet "Samordnat föräldrastöd i Järva". Karin Ekermann, som då arbetade på Studieförbundet Stockholm, skrev en ansökan till Arvsfonden om finansiering. Ansökan bifölls och Studieförbundet kunde i samverkan med etniska föreningar i Rinkeby och Tensta genomföra studiecirkelar enligt en modell där föräldrar skulle leda cirklar med andra föräldrar. Syftet med "Samordnat föräldrastöd i Järva" var att stärka och stödja migrerade föräldrar i deras föräldraroll – i enlighet med deras egna önskemål – för bättre integration och för bättre uppväxtvillkor för deras barn och ungdomar (Lindström, 2016). En viktig utgångspunkt för projektet var att samarbeta och hitta olika metoder för samverkan inte bara med etniska föreningar, utan även med organisationer som Rädda Barnen och Röda Korset, därav namnet "Samordnat föräldrastöd i Järva". För att genomföra projektet anställdes två projektledare, Abdibashir Hirsiguled och Sonia Sherefay – båda med stort förtroende hos de etniska föreningarna och med omfattande nätverk.

Cirkelledare från de etniska föreningarna utbildades, en studieplan togs fram och föreläsningar och seminarier ordnades. Totalt deltog ett sjuttiototal olika föreningar i arbetet och projektet nådde cirka 925 föräldrar i åldern 25–50 år i 165 studiecirkelar. Under de tre år som projektet pågick genomfördes förutom studiecirkelarna också cirka 60 föreläsningar med bland annat läkare, socialsekreterare, polis, forskare och Rädda Barnen. Dessa föreläsningar besöktes av närmare 3 000 personer, varav vissa återkom flera gånger. Av Allmänna Arvsfonden förklaras projektet som en framgång, dels på grund av det stora deltagandet, men också eftersom så många män deltog (uppskattningsvis var 60 procent män), vilket kan förklaras av att det föreningsliv som många av deltagarna kom från var mansdominerat och att en av projektledarna, som var man, hade ett stort nätverk bland sina landsmän (Lindström, 2016).

I nära samarbete med projektet, och med de lärdomar som drogs, utvecklade Studieförbundets riksförbund mellan 2013 och 2016 studiematerialet Älskade Barn. Älskade Barn är ett koncept för samtal om barn och familjers liv i Sverige med folkbildningens metodik. Älskade Barn handlar både om vardagen i samhället och i familjen. Det utgår från föräldrarnas önskemål. De har möjlighet att styra samtalet i den riktning som är viktig för gruppen. Allas erfarenheter och kunskaper är lika viktiga och cirkelledaren är främst en samtalsledare.

För att sprida Älskade Barn-konceptet arrangerade Studieförbundet riksförbundet från och med 2014 konferenser dit kommuner, länsstyrelser och andra möjliga samarbetspartners bjöds in. Inspirationsföreläsningar för framför allt föräldrar med somalisk bakgrund har också genomförts. Idag, 2017, används Älskade Barn i ett

femtiotal kommuner över hela landet. På många platser vänder sig bland andra kommuner, Rädda Barnen och somaliska föreningar till Studieförbundet för ett samarbete kring Älskade Barn. Älskade Barn-cirklarna genomförs dels i samarbete med etniska föreningar, men också i olika samarbeten med till exempel kommuner och ideella organisationer. Samarbetspartnern står för till exempel delfinansiering, kontakter med målgruppen eller lokaler, allt beroende på de lokala möjligheterna. Studieförbundets distrikt ansvarar för att tillhandahålla materialet samt för att utbilda och godkänna cirkelledare. Vid behov hjälper distrikten varandra. I uppbyggnadsskedet av Älskade Barn-konceptet har Studieförbundets riksförbund stöttat lokalavdelningarna med ett så kallat lanseringsbidrag för omkostnader. I samband med den stora flyktmottagningen har några av Studieförbundets distrikt även fått bidrag från Folkbildningsrådet för de sk asylcirklar som bedrivs med det särskilda asylmaterial som Studieförbundet tagit fram. Ett exempel är Hässleholm, som besöktes inom ramen för denna studie. Under 2016 deltog cirka 3 500 föräldrar i landet i en Älskade Barn-cirkel.

Genom åren har Studieförbundet fått möjlighet att presentera konceptet Älskade Barn och arbetet i cirklarna på nationella konferenser arrangerade av Allmänna Arvsfonden, Allmänna Barnhuset, Barnombudsmannen och Föreningen för Familjecentraler.

I och med konceptet Älskade Barn har det väckts ett internationellt intresse för Studieförbundets arbete med föräldrastöd för utrikes födda. Bland annat genomförs under 2017 och 2018 ett europeiskt partnerskapsprojekt i samverkan mellan



Studieförbundet Uppsala län och Studieförbundets samarbetspartners i Österrike, Tyskland och Turkiet – länder som liksom Sverige de senaste åren tagit emot många flyktingar.

Studieförbundet har under 2017 genomfört en genomlysning av sin cirkelledarutbildning och när detta skrivs pågår en översyn vad gäller bland annat målgruppsanpassning och spridning av metodtips.

2.2 Annat föräldraskapsstöd

Under de intervjuer jag genomförde för den här studien kom det ibland upp exempel på föräldrastödsutbildningar som erbjuds i Sverige idag. Några av de verksamhetsansvariga nämnde dem, men också några av cirkelledarna och cirkeldeltagarna. Några hade deltagit i föräldrastödskurser eller hört talas om dem. Därför ser jag en anledning att helt kort skriva om framväxten av familjestödsprogram i Sverige samt lite kort om de kurser jag hörde omnämnas.

1997 tillsatte regeringen en föräldrastödsutredning som lade fram betänkandet "Stöd i föräldraskapet" (SOU 1997:161), där det bland annat slogs fast att föräldrastödet i kommuner och landsting borde utvecklas. 2001 fick Folkhälsoinstitutet i uppdrag att bland annat ansvara för kunskapsspridningen av hur den här typen av föräldrastöd kunde organiseras och genomföras. Rapporten "Nya verktyg för föräldrar", som gavs ut av Folkhälsoinstitutet 2004 och där redaktören var Sven Bremberg, blev ett startskott för att strukturerade manualbaserade föräldrautbildningsprogram började användas på allvar i Sverige.

2009 presenterade Regeringen utredningen "Föräldrastöd – en vinst för alla" som redovisar en nationell strategi där samtliga föräldrar med barn mellan 0 och 17 år bör erbjudas kostnadsfria manualbaserade föräldrautbildningar (SOU 2008:131).

Tanken med föräldrastödsprogrammen var ursprungligen att de skulle utgöra ett stöd till föräldrar som hade barn med beteendeproblematik. Med tiden har programmen börjat användas för familjer där det inte finns några problem. I en del kommuner har man särskilt vänt sig till invandrarföräldrar med dessa program.

Några av de program som erbjuds, och som jag hörde nämnas under intervjuerna för den här studien, är COPE och KOMET, Connect och ABC (Agic & Samuelsson, 2015; Rooth, Forinder, Piuva & Söderbäck, 2017; Ulfsdotter, 2016). COPE står för the Community Parent Education program. Det är ett föräldrastödsprogram utvecklat i Kanada som bygger på social inlärningsteori och riktar sig till föräldrar

med barn som är mellan tre och tolv år och syftet var ursprungligen att fungera som stöd till föräldrar med barn med störande beteende. I Sverige har COPE kommit att användas som föräldrastödsprogram för många föräldrar i invandrartäta områden (Agic & Samuelsson, 2015).

KOMET står för KOMmunikationsMEtod och innehåller komponenter från flera amerikanska föräldrastödsprogram, det vänder sig till föräldrar med barn mellan tre och tolv år (Agic & Samuelsson, 2015). Även det här programmets syfte är att komma tillrätta med beteendeproblem hos barn.

Connect är ett program som skapades i Kanada. Det bygger på anknytningsteori och vänder sig till föräldrar med barn som är mellan nio och 17 år gamla (Rooth et al., 2017). Programmet riktade sig ursprungligen till föräldrar med barn med beteendeproblem. Fokus ligger på relationen mellan barn och föräldrar och syftet är att utveckla föräldrarnas känslighet och reflektion i föräldraskapet.

ABC, slutligen, står för Alla Barn i Centrum och är ett program som utvecklats i Stockholm i ett samarbete mellan staden och Karolinska Institutet (Rooth et al., 2017). ABC utgår från social inlärningsteori med inslag av anknytningsteori. Det vänder sig till föräldrar med barn mellan tre och tolv år och vill stärka relationen mellan föräldrar och barn.

Alla de ovan nämnda programmen är manualstyrda. De program som är av anglosaxiskt ursprung är översatta från originalspråket till svenska. De genomförs av kommunerna och de som leder programmen är utbildade specialister på området. När programmen vänder sig till föräldrar med invandrarbakgrund kan en av ledarna ha en bakgrund i deltagarnas kultur.

Det finns en del utvärderingar som undersökt om programmen haft någon effekt, bland annat har Socialstyrelsen gjort en jämförelse där COPE, KOMET och Connect ingick (Socialstyrelsen, 2015). Undersökningen avsåg riktat föräldrastöd, dvs stöd till föräldrar som har, eller där risken är stor, för problem i föräldraskapet, och där visade alla programmen att föräldrarna i viss mån kände sig stärkta i föräldraskapet. Att mäta om programmen haft någon effekt när de riktat sig till föräldrar i gemen är svårare, helt enkelt för att det stora flertalet föräldrar som deltar i dessa inte upplever att de har några problem varken innan de deltog i programmet eller efter.

3. Syftet med studien

Syftet med den här studien är att undersöka om konceptet Älskade Barn bidrar till att ge utrikes födda föräldrar en möjlighet att tillsammans med andra föräldrar diskutera familj och barn i en tillåtande och jämlik miljö.

Syftet är också att ta reda på om och i så fall hur Älskade Barn påverkar cirkeldeltagarnas vardag.

Studiefrämjandet önskar att i enlighet med sina strategiska mål, som är att verka i socioekonomiskt utsatta områden och där nå utrikes födda och samarbeta med etniska föreningar, med barnens och föräldrarnas bästa för handen, utveckla konceptet Älskade Barn med utgångspunkt i den verksamhet som genomförts under 2014 – 2016.

De frågor den här studien ska besvara omfattar följande områden

- Studiematerialets innehåll
- Studiecirkelnas genomförande
- Studiefrämjandets organisation av Älskade Barn



4. Teoretiskt perspektiv

Det här är en sk etnografisk forskningsstudie som är förankrad i en socialkonstruktionistisk forskningstradition. Att studien är etnografisk innebär att den bygger helt och hållet på en kvalitativ metod för datainsamling, i det här fallet har jag främst använt mig av intervjuer (Hammersley & Atkinson, 2005). En poäng med att genomföra en kvalitativ intervjustudie är att en sådan ger utrymme för fördjupning av en del komplexa frågeställningar, något som var i linje med den här studiens syfte.

Att studien är förankrad i en socialkonstruktionistisk tradition innebär i korthet att den utgår från att de villkor och förutsättningar som människor lever under ska ses som konstruktioner. Dessa kan vara olika beroende på vilken kultur och vilka traditioner som är rådande i det samhälle där individerna vistas. Genom sociala interaktioner skapar individer sedan mening (Burr, 1995). Det här är processer som äger rum i det som kallas senmoderniteten och som bland annat kännetecknas av global mobilitet och snabba sociala förändringar (Giddens, 1991). Några av konsekvenserna av detta är att gamla vedertagna traditioner luckras upp och individens makt över sitt eget liv ökar (Giddens, 1991).

Vår senmoderna tid beskrivs ofta som en riskkultur (Giddens, 1991). På många sätt lever vi i Sverige i en tid där riskerna nuförtiden är färre än någonsin, men det har också dykt upp en del nya risker som inte fanns tidigare. När människor upplever risk är det naturligt att vända sig till det trygga och säkra (Giddens, 1991). Familjer som migrerat tvingas ofta balansera i gränslandet mellan risk och trygghet. De har flytt från ett liv fyllt med risker, för att få trygghet. Livet i det nya landet är till stora delar tryggt, men det uppstår också nya, inte tidigare upplevda risker. Dessa nya risker kan vara av många olika slag, det kan till exempel handla om hur det ska gå med familjen och vad som händer i relationerna mellan familjemedlemmarna i det nya landet, där föräldrarna kan känna en oro.

När människor migrerar och kommer till ett nytt land talar man ofta om att de ska integreras. I den fysisidiga folder om Älskade Barn som tagits fram av Studieförbundet nämns att Älskade Barn-materialet kan fungera som en del i integrationsarbetet. Begreppet integration är både komplext och komplicerat, och det finns en mängd olika definitioner på vad integration egentligen är och när en migrant ska ses som integrerad (Ager & Strang, 2008).

De två integrationsforskarna Ager och Strang har för Storbritanniens räkning tagit fram tio olika indikatorer inom fyra olika områden som sammanfattar många av de aspekter som integrationsforskare för fram som nödvändiga för att uppnå

integration (Ager & Strang, 2008). Syftet med indikatorerna var att få ett verktyg som kunde mäta integrationen i ett samhälle, men även hjälpa till att få en djupare förståelse för de processer som är verksamma när människor integreras i ett nytt land. De fyra områdena och indikatorerna är:

- *means and markers*, indikatorer som avser och mäter arbete, boende, utbildning och hälsa
- *social connection*, indikatorer som avser och mäter olika typer av sociala kontakter och nätverk
- *facilitators*, indikatorer som avser och mäter kulturell kunskap och språk, trygghet och stabilitet
- *foundations*, indikatorer som avser och mäter grundläggande medborgerliga rättigheter och skyldigheter

De områden som intresserar mig i den här studien, och som jag kommer försöka tillämpa som analytiskt instrument i relation till det insamlade materialet, är de båda områdena *facilitators* och *foundations*.

När det gäller *facilitators* är det den kulturella kunskapen, som enligt Ager och Strang är ett av de största hindren för att migranter ska kunna känna tillit till en ny gemenskap, som jag ser som intressant för den här studien. Även de indikatorer som mäter trygghet och stabilitet, är intressanta för studien. Det är indikatorer som står nära det ovan nämnda förhållandet mellan risk och tillit.

När det gäller *foundations* handlar det om de rättigheter och skyldigheter som erbjuds och förväntas av samhället, av andra människor och av migranterna själva. I de litteraturstudier som gjorts med flyktingar och också i kvalitativa intervjuer betonar de intervjuade värdet av kunskap om traditioner och sedvänjor, men också om lagar och regler som förutsättningar för att underlätta integrationen (Ager & Strang, 2008).

4.1 Problemet med kulturella förklaringsmodeller

Jag har ovan förklarat att maktförskjutningar mellan familjemedlemmar med migrantbakgrund inte enbart kan förklaras med kulturella särdrag, utan även med den sociala och ekonomiska utsatthet som många migranter lever under (Darvishpour, 2008).

Kultur är även ett mångtydigt begrepp. I samhällsvetenskapliga studier har man

hittat cirka 300 olika definitioner på begreppet (Darvishpour, 2008). Begreppet är även problematiskt – hänvisningar till kultur tenderar att konstruera skillnader mellan "dem" och "oss" som förklaras med våra kulturella och etniska bakgrunder.

Att erbjuda föräldrar med annan etnisk och kulturell bakgrund att gå en utbildning eller en studiecirkel för att lära sig om föräldraskap i Sverige kan ses som en metod att underlätta integrationen, men det kan också av dem som ska gå den här kursen, upplevas som en markering av ett "vi" och ett "dem", där "vi" är normen och det eftersträvaransvärda som de ska inordnas i. Föräldrakurserna kan i en sådan diskurs uppfattas som att det är migranternas kulturella bakgrund som är problemet och något som måste rättas till.

Risken med att använda sig av kultur som förklaringsmodell är också att vi ser kultur som något statiskt, men kultur är dynamiskt och något som förändras och påverkas i ett ständigt växelspel mellan olika grupper och i olika situationer (Darvishpour, 2008).

4.2 Çigdem Kagıtçibasi familjeförändringsteori

I inledningen beskrev jag hur relationerna mellan familjemedlemmar kan förändras vid migration. En som har beskrivit hur dessa relationer förändras när en familj flyttar från en uttalat agrar miljö till en mer urban är den turkiska psykologiprofessorn Çigdem Kagıtçibasi (2007). Hennes sk "family change theory" har också fungerat som ett diagnostiskt verktyg för min teoretiska ansats.

Den agrara miljön har ofta svaga myndigheter och för sin existens är familjemedlemmarna beroende av varandra ekonomiskt och emotionellt. Vi brukar ofta benämna dessa miljöer som kollektiva, och med det menas miljöer där man av förklarliga skäl måste ha nära band med sin familj som ofta är stor och omfattar många släktled. Den urbana miljön med sina utvecklade välfärdssystem bygger på starka myndigheter där familjemedlemmarna inte alls är beroende av varandra – i alla fall inte ekonomiskt. I en sådan miljö förväntas individer göra sina egna livsval oberoende av andra. Dessa miljöer brukar vi benämna individualistiska. Det Kagıtçibasi har kunnat visa i sin forskning är att de förändringar som sker i relationerna mellan familjemedlemmar när en familj flyttar från en agrart präglad miljö till en mer urban till stora delar kan förklaras av en anpassning till det omkringliggande samhällets förutsättningar (Kagıtçibasi, 2007). Familjemedlemmarna är inte längre lika beroende av varandra ekonomiskt för att överleva, dvs det materiella beroendet minskar, däremot påverkas de emotionella banden mellan familjemedlemmarna betydligt långsammare.

5. Metod och data

Den här studiens data har samlats in främst genom att göra intervjuer. De som intervjuats är dels några av dem som arbetade i projektet "Samordnat föräldrastöd i Järva", dels verksamhetsansvariga samt cirkelledare och cirkeldeltagare på några platser där Älskade Barn-cirklar genomförs.

Urvalet av platser gjordes i samråd med Karin Ekermann, utvecklingsledare på Studieförbundet Riksförbundet och nationellt ansvarig för konceptet Älskade Barn. Syftet var att studera de platser som har mest verksamhet men även att få en geografisk bredd där både storstad och glesbygd fanns representerat, och också platser där det fanns asylverksamhet. Det ursprungliga uppdraget skulle omfatta Stockholmsregionen, Borås, Jörn (Umeåregionen), Östergötland och Hässleholm, eller motsvarande områden.

Studieförbundet Riksförbundet ansvarade för att förmedla lokala kontaktpersoner, som i sin tur tog på sig att kalla cirkelledare och cirkeldeltagare till intervjuer. Min uppfattning är att för att intervjuerna med cirkeldeltagarna skulle kunna göras var det nödvändigt att lokala kontaktpersoner och cirkelledare tog kontakt med dem som skulle intervjuas. Min erfarenhet från tidigare forskning är att den här målgruppen är ganska misstänksam mot att bli utfrågade och utvärderade av personer som de kan uppleva kommer från någon form av kontrollinstans. Detta beror delvis på negativa erfarenheter av myndigheter från hemlandet, men också på negativa upplevelser från Sverige.

Enligt det ursprungliga uppdraget skulle cirkeldeltagarna intervjuas i tre fokusgrupper med sex till åtta deltagare samt sex cirkeldeltagare som skulle intervjuas individuellt. Tre cirkelledare skulle intervjuas, alla individuellt.

Intervjuerna utgick från två omfattande frågebatterier, ett för cirkelledare och ett för cirkeldeltagare, som togs fram i samråd med Karin Ekermann. De övergripande frågeområdena omfattade innehåll, genomförande och organisation av cirklarna. Frågorna handlade om sådant som deltagarnas och cirkelledarnas förväntningar på cirklarna, vad de anser om relevansen i materialet, hur demokratin i studiecirkeln har fungerat och om de har upplevt att de haft någon praktisk nytta av det man lärt genom att delta i eller leda Älskade Barn-cirklar.

Syftet var inte att ställa samtliga frågor i frågebatterierna, utan snarare att svaren skulle täcka de tre frågeområdena. Intervjuerna kompletterades med olika skriftliga rapporter, tidningsartiklar, mejl-konversation etc.

"Syftet var att studera de platser som har mest verksamhet men även att få en geografisk bredd där både storstad och glesbygd fanns representerat, och också platser där det fanns asylverksamhet."

De intervjuer som genomfördes kom inte att direkt följa det planerade upplägget. När teorier och frågeställningar möter människors vardag och levda kulturer måste det alltid finnas beredskap att ändra kartan för att förstå terrängen (Geertz, 1973). Varje etnografisk datainsamling är beroende av vad som konkret är möjligt att göra. Det kan till exempel dyka upp svårigheter som inte gick att förutse när studien planerades. Samtidigt kan mötet med fältet innebära att man får syn på information som inte heller gick att förutse när studien planerades (Hammersley, 1998). De förändringar och anpassningar som görs på grund av detta måste dock vara genomtänkta och göras i enlighet med de krav som finns på vetenskapliga arbeten. I den här studien visade det sig lättare sagt än gjort att få ihop framför allt den mängd cirkeldeltagare som var planerat. Det fanns flera olika skäl till detta, en del hade till exempel svårt att ta sig ledigt från studier och arbete för att genomföra intervjuerna.

Min slutsats är att de anpassningar jag tvingades göra inte har äventyrat det slutliga resultatet och analysen. De svar jag fick på frågorna i de grupper av cirkel-



deltagare som intervjuades överensstämde så gott som helt och hållet med varandra. Medan antalet intervjuade cirkeldeltagare var färre än planerat har antalet cirkelledare som intervjuats varit fler. Skälet är att jag insåg att det fanns olikheter i de lokala förutsättningarna som jag menar kunde ge viktig information till studien. Den slutliga datainsamlingen skedde genom kontakter med följande platser: Borås, Hässleholm, Malå, Motala, Stockholm och Göteborg. Intervjuerna i Borås, Hässleholm, Malå, Motala och Stockholm gjordes genom besök på plats. Intervjun i Motala kompletterades per telefon. Intervjuerna i Göteborg gjordes per telefon.

Det slutliga genomförandet av intervjuer blev som följer:

Borås – intervju med 1 cirkelledare och en fokusgrupp med 5 cirkeldeltagare, alla kvinnor av somaliskt ursprung

Hässleholm – intervju med 3 cirkelledare (intervjun gjordes av dessa tillsammans), två av cirkelledarna har dubbla funktioner, de arbetar även som verksamhetsansvariga, intervju i fokusgrupp med cirka 10 cirkeldeltagare som alla deltar i "asylcirkel", en blandad grupp med män och kvinnor och asylsökande från en mängd olika länder

Malå – intervju med 3 cirkelledare (de intervjuades tillsammans), intervju i fokusgrupp med fyra cirkeldeltagare, en blandad grupp där alla var av somaliskt ursprung

Motala – intervju med 3 cirkelledare (de intervjuades tillsammans)

Huddinge – intervju i fokusgrupp med två cirkeldeltagare, båda män och med somaliskt ursprung

Järva – intervju med 1 cirkelledare

Göteborg – intervju med 1 cirkelledare

Intervjuerna i Borås, Hässleholm, Malå, Motala, Huddinge/Norra Järva och Göteborg kompletterades även med informella samtal med de verksamhetsansvariga för Älskade Barn i varje distrikt. Dessutom intervjuades författaren och två av de som haft olika uppgifter i framtagandet av Älskade Barn-cirklarna och det aktuella studiematerialet.

5.1 Genomförande och analys

Datainsamlingen och analysen skedde i några olika steg. Jag inledde med att sätta mig in i vad Älskade Barn är. Jag läste materialet, träffade företrädare och aktörer som låg bakom Älskade Barn-konceptet. Jag läste också en del annat material som var framtaget, mejlkonversationer etc. Därefter gav jag mig ut i landet och genomförde intervjuerna. Varje intervju tog mellan 25 minuter och 90 minuter. Intervjuerna med cirkelledare spelades in. Fyra av de fem fokusgruppintervjuerna spelades också in. I den femte intervjun var det några av deltagarna som inte ville att jag skulle spela in och då antecknade jag istället. Alla fick givetvis veta att deras information skulle behandlas med sekretess, dvs de inspelade intervjuerna kommer inte att lämnas till någon annan och raderas så snart de nödvändigaste transkriptionerna gjorts.

Jag var medveten om att samtala i grupp kring de frågor jag tog upp skulle kunna upplevas som känsligt för en del, och jag informerade också cirkeldeltagarna att de bara skulle berätta det de verkligen ville dela med sig av och att mitt syfte endast var att ta reda på hur de upplevt cirkelarna. Min uppfattning efter genomförda intervjuer var att jag nog oroat mig lite i onödan, stämningen under intervjuerna var öppen och samtidigt respektfull.

Kunskaperna i svenska varierade mellan cirkeldeltagarna. Vid ett tillfälle använde jag en extern tolk. Vid de andra tillfällena fick jag hjälp av deltagare i gruppen att översätta. Slutligen återvände jag till några av de som medverkat vid produktionen av Älskade Barn för att göra några kompletterande intervjuer.

Intervjuerna transkriberades så snart som möjligt efter intervjutillfället. Analysen av det insamlade materialet påbörjades samtidigt med själva datainsamlingen, något som är vanligt i den här typen av etnografiska studier (Agar, 1996). Intervjuerna lästes igenom flera gånger för att hitta skillnader och likheter i svaren och för att relatera dessa till det bakgrundsmaterial jag hade. Slutligen tog resultaten form i form av olika teman.

6. Resultat

I det följande kommer resultaten att redovisas under två övergripande rubriker: Platsredovisningar och Tematisk resultatredovisning. Under rubriken Platsredovisning redovisas intrycken från några av platserna som ingår i studien. I den tematiska redovisningen redovisas resultaten i form av teman som återkommande dök upp i de genomförda intervjuerna.

Platsredovisningar

Avsnittet inleds med intryck av de platser som ingick i studien. Platserna som redovisas är Borås, Göteborg, Hässleholm, Malå, Motala och Stockholm.

Varje plats redovisas under rubrikerna externa samarbeten, rekrytering av cirkeldeltagare, rekrytering av cirkelledare och framtiden.

6.1 Borås

Borås är en del av Studieförbundet Väst som omfattar sju lokalavdelningar. Under 2016 har ett av verksamhetsområdena varit Älskade Barn.

Ansvarig för Älskade Barn är Maria von Wachenfeldt, och det är hon som kommer och möter mig vid järnvägsstationen en kylig förmiddag i januari. Maria har arbetat på Studieförbundet i fyra år. Ansvarig för Älskade Barn har hon varit i ett halvår, förutom alla andra arbetsuppgifter hon har på Studieförbundet. Vi går iväg till Studieförbundets lokaler i centrala Borås där Maria har ordnat så att jag senare på dagen ska få intervju en av cirkelledarna samt deltagarna i en av cirkelarna.

Externa samarbeten

När Älskade Barn lanserades i Borås presenterades det som en fortsättning på "Barnen i våra hjärtan". I början var det bara föreningar, somaliska föreningar, som genomförde cirkelarna. På senare tid har man också börjat samarbeta med kommunerna, där Studieförbundet står för studiecirkeln och kommunerna för ekonomin. Maria beskriver det som att Älskade Barn drivs i två spår idag, det ena är via föreningar och det andra via kommunerna.

Kommunerna ställer vissa krav på cirkelarna: grupperna ska vara blandade med både män och kvinnor, studiecirkeln ska ske på en neutral plats (alltså inte i någon av föreningarna) och den ska vara kvalitetssäkrad. Det senare försöker Maria uppnå genom att vara extra omsorgsfull när hon väljer cirkelledare.

Ett annat samarbete som man har i Borås är med Rädda Barnen. Det är alltid en representant från Rädda Barnen med i alla cirklar.

Rekrytering av cirkeldeltagare

Att rekrytera cirkeldeltagare går inte av sig själv. Det sker ofta genom att sådana som deltagit i cirklarna rekommenderar den. Maria åker ibland ut till familjecentraler och informerar. Att sätta upp en affisch räcker inte för att få deltagare.

Något som har lockat deltagare är de extra föreläsningarna, eller "kryddor" som Maria kallar dem. Maria exemplifierar med att en representant från Rädda Barnen, eller en person från Socialtjänsten, kommer och talar om deras verksamhet.

En fördel med samarbetet med kommunerna är att de erbjuder barnpassning och kan betala den som passar barnen. Att få barnpassning menar Maria är en förutsättning för att genomföra cirklarna.

Rekrytering av cirkelledare

Cirkelledarna rekryteras via kontakter och nätverk. Tidigare fick cirkelledarna inte betalt, det får de nu, men betalningen är symbolisk. Maria tycker att cirkelledarutbildningen i princip är okej, men man har diskuterat hur man kan göra den mer givande och lärorik för deltagarna genom att arbeta med case och rollspel.

Studiefrämjandet anordnar också så kallade "boosters"/utbildningsdagar som ger fördjupade kunskaper som cirkelledarna sedan kan använda praktiskt i grupperna, ämnen som tas upp är till exempel Barnkonventionen eller Rädda Barnen.

Framtiden

Att arbeta med Älskade Barn innebär att hålla många bollar i luften, samtidigt trivs Maria med jobbet och brinner för konceptet Älskade Barn. Hon skulle vilja utveckla det lokalt, bland annat planerar hon att starta en pappagrupp. Hon ser en del utmaningar i framtiden, en av dem är hur den viktiga folkbildningstanken ska bevaras i samarbetet med externa intressenter som kan ställa krav som kanske inte är i enlighet med den tanken.



6.2 Göteborg

Studieförbundet i Göteborg har förutom sitt kontor i Göteborg även kontor i Alingsås och Kungälv. Under 2016 har ett av insatsområdena varit Älskade Barn.

Ansvarig för Älskade Barn är Lovisa Börjeson, och henne har jag en telefonintervju med. Lovisa har arbetat som handläggare på Studieförbundet sedan hösten 2015. Det mesta av hennes arbetstid har gått åt till att lansera, planera och genomföra Älskade Barn.

Externa samarbeten

Med hjälp av de utvecklingsmedel Studieförbundet i Göteborg fick från Riksförbundet inleddes ett samarbete med Rädda Barnen och Hadieh anställdes på deltid för en del av pengarna. Hadieh hade tidigare arbetat med föräldrafrågor på Rädda Barnen. Med sina 23 år i Sverige och sitt stora kontaktnät, i bland annat kvinnoföreningar i utsatta områden, blev hon och Lovisa ett team som kompletterade varandra.

En annan samarbetspartner har varit kommunen genom Social resurs. När migranter har fått sina uppehållstillstånd får de en utbildning av kommunen. I samband med denna utbildning har också Älskade Barn presenterats som något de kan välja att göra.

Rekrytering av cirkeldeltagare

Att rekrytera cirkeldeltagare har framför allt skett via det nätverk som Hadieh har. Cirklarna har ägt rum i Rädda Barnens lokaler, i olika föreningslokaler eller rentav hemma hos deltagarna.

Intresset för cirklarna har varit mycket stort och det finns idag en kö av sådana som vill delta. Förutom de reguljära cirklarna har Hadieh också arrangerat möten med olika aktörer från samhället, till exempel Socialtjänsten och Ungdomsmottagningen.

"Intresset för cirklarna har varit mycket stort och det finns idag en kö av sådana som vill delta."

Rekrytering av cirkelledare

Cirkelledare har man hittat via Hadiehs kontakter. Hadieh har helt enkelt frågat dem hon tycker verkar lämpliga för uppdraget. I början var man för generös med platser till ledarutbildningarna och trodde att det skulle vara lättare att starta en

studiecirkel än det de facto visade sig vara. Ett annat problem var att säkra att de som rekryterades verkligen omfattade den värdegrund som det svenska samhället bygger på. Nu har olika åtgärder genomförts för att säkra kvaliteten. Lovisa träffar till exempel de som ska rekryteras för att de ska förstå inte bara cirkelns innehåll, utan också inse att arbetet är ideellt och att det kommer att ta tid och kräva en del ledarskap.

Cirkelledarna får inget arvode från Studieförbundet, däremot kan det vara så att de får det från sina föreningar, men det är inget som Lovisa känner till.

Framtiden

Lovisa anser att behovet av materialet kommer att öka i framtiden. Hon anser dock att Studieförbundet måste bli bättre när det gäller till exempel cirkelledarnas utbildning. Nu ser det olika ut i olika delar av landet. Lovisa menar att Studieförbundet som helhet skulle tjäna på att suga upp alla de erfarenheter som finns i landet och sedan sprida dem. Det skulle hjälpa särskilt de mindre platserna att få ta del av metoder som redan utvecklats.

6.3 Hässleholm

Hässleholm är en del av Studieförbundet MittSkåne som finns i tio kommuner i Mellersta Skåne. Under 2016 har ett av insatsområdena varit Älskade Barn, dels har man genomfört cirklar där grundmaterialet använts, dels har man genomfört cirklar med materialet för asylsökande.

Tsignesh Asres, som är handläggare och ansvarig för integration och därmed Älskade Barn, står och väntar på stationen en kylig förmiddag i januari när jag kommer med tåget från Stockholm. Hon är inte ensam, det är en hel grupp människor där och möter mig och efter en stund förstår jag att där finns också Hanah, som är av libanesiskt ursprung och cirkelledare, samt en del av de cirkeldeltagare i "asylcirkeln" som jag ska intervjua. Allesammans tar vi en promenad till Stadshotellet i Hässleholm där Tsignesh har bokat ett konferensrum för dagens aktiviteter.

Tsignesh är den jag har haft kontakt med inför min resa. Hon har arbetat på Studieförbundet sedan 2006. Hon har sitt ursprung i Etiopien och kom till Sverige 1994. Av tidningsklipp har jag laddat ner kan jag se att hon är en lokal kändis när det handlar om integrationsfrågor. Hösten 2016 fick hon Eslövs Biståndscenters stipendium för sitt engagemang och sina insatser för barn.

Externa samarbeten

I Hässleholm har man kunnat arrangera cirklarna med hjälp av bland annat finansiering från kommunen, och utan att de egentligen har ställt några motkrav. När det gäller Lund, Eslöv och Hörby har Studieförbundet fått göra det utan kommunen, men då genomfört cirklarna på egen hand för egna medel samt med hjälp av riksförbundets lanseringsstöd.

I Hässleholm är representanter för kommunen alltid med när Studieförbundet är ute och informerar om cirklarna. På asylboendet har det varit en förutsättning eftersom Studieförbundet inte själva kan komma in där. När det gällde cirklarna på asylboendet ställde kommunen kravet att det skulle anordnas minst sex träffar och att det skulle vara mellan åtta till tolv deltagare.

Rekrytering av cirkeldeltagare

Att rekrytera cirkeldeltagare går inte heller i Hässleholm av sig själv. Tsignesh och Hanah berättar att de är mycket ute bland människor och skapar kontakter där. Det handlar om att skapa förtroende och tillit, och det går inte att göra om de inte själva deltar aktivt i den processen. De är också flexibla med tider och platser och genomför cirklarna när människor kan delta. En fördel med Studieförbundets cirklar är att det är en frivilligorganisation som inte har någonting med myndighe-



ter att göra, menar Tsignesh. Både Tsignesh och Hanah betonar att det här med att rekrytera deltagare tar mycket tid och att det inte fungerar med att sätta upp affischer och lägga ut broschyrer.

Rekrytering av cirkelledare

Att rekrytera cirkelledare går också i Hässleholm via kontakter och nätverk. Tsignesh berättar att hon har många aktiviteter i Hässleholm och stöter hon på någon som hon tycker verkar lämplig brukar hon alltid fråga om de skulle vilja bli cirkelledare. Hon brukar också fråga de som gått studiecirkeln Älskade Barn om de skulle vilja bli ledare och det är så hon rekryterat Asma, som sitter med vid vårt samtal och som nu är beredd att gå in i ledarrollen. Idag är de fem ledare varav tre (Tsignesh, Hanah och Asma) arbetat med asylmaterialet. Det saknas ledare. Man kan, enligt Tsignesh och Hanah, inte kräva att människor ska ställa upp ideellt. I Hässleholm har man kunnat ge ledarna ett litet arvode, eftersom man fått pengar från Studieförbundet på riksnivå och också från Hässleholms kommun. Men med mer ekonomiska resurser skulle man kunna göra så mycket mer.

När det gäller hur Studieförbundet Riksförbundet planerat hur cirkelledarutbildningen ska genomföras är Tsignesh kritisk. Det är möjligt att den planen fungerar på Studieförbundets andra cirklar, men när det gäller utbildning av dem som ska genomföra Älskade Barn måste man vara mer flexibel, dels på grund av studiecirkeln innehåll, dels på grund av de som ska leda cirkelarna och deras olika bakgrund och kompetens, anser Tsignesh. Tsignesh föreslår att utbildningen skulle utgå mer från upplägget i själva studiecirkeln Älskade Barn, att man skulle dela upp utbildningen på flera gånger och att man varje gång skulle gå igenom materialet utifrån ett ledarperspektiv.

Framtiden

Tsignesh och hennes två kollegor vill se fler som går Älskade Barn i framtiden och fler som blir cirkelledare i materialet. Tsignesh skulle önska att man var två som ledde cirkelarna där en kom från majoritetsbefolkningen och hade det svenska perspektivet och en hade invandraperspektivet. Hon har lett en studiecirkel på det sättet när hon var utlånad till Lund, och menar att det blev ett mycket bra resultat. Men för att det ska fungera behövs resurser, både ekonomiska och personella. Det är också nödvändigt att man verkligen prioriterar satsningarna på Älskade Barn, men att satsningarna sker på rätt saker. För att kunna göra det måste man lyssna på varandra i organisationen, men också samverka mycket mer med varandra.

6.4 Malå

Malå tillhör Studieförbundet Västernorrland. Studieförbundet Västernorrland är en av de geografiskt största regionerna med huvudkontor i Umeå och platskontor i Ålidhem, Skellefteå, Storuman och Lycksele samt en verksamhetslokal i Åsele. Under 2016 utbildades cirkelledare i Älskade Barn-materialet runt om i distriktet. Det är med anledning av en av de utbildningarna i Jörn och ett informellt samarbete mellan Studieförbundet, Rädda Barnen och Malå kommun som jag har tagit mig hela vägen med flyg till Lycksele. Där väntar Luka Anic på mig för att köra de sista tolv milerna på ödsliga vintervägar upp till Malå, där det pågår en Älskade Barn-cirkel för somalier som fått uppehållstillstånd i Sverige och nu fått sin kommunplacering här. Malå kommun har cirka 3 200 invånare och är en av de kommuner i glesbygd som tagit emot förhållandevis många flyktingar under de senaste åren.

Luka arbetar som områdeschef för Umeåregionen. I det ansvaret ingår bland mycket annat att arbeta med att implementera Älskade Barn-cirklar runt om i regionen. Luka har arbetat på Studieförbundet sedan 2009. Han har sitt ursprung i Kroatien och kom till Sverige 2008. Han har en master i juridik från sitt ursprungsland.

Externa samarbeten

Att det blev en Älskade Barn-cirkel i Malå är ett resultat av nätverk och personkontakter. A som arbetade med inflyttar- och integrationservice på kommunen fick via sina kontakter med C på Rädda Barnen reda på att Älskade Barn fanns. Det visste C genom sina tidigare kontakter med Luka och Studieförbundet i Umeå.

Studieförbundet har egentligen inget formellt samarbete med Malå kommun. Samarbetet är av mer informell art där Studieförbundet står för materialet och utbildningen av cirkelledare medan kommunen ställer upp med lokaler, tolk och fika.

Rekrytering av cirkeldeltagare

Det är Malå kommun som genom sin inflyttar- och integrationservice rekryterar deltagare till studiecirkeln. Det är frivilligt att delta och det var många som kom till den första träffen. Kommunen upplever att det finns ett stort intresse. Att en del inte kunde förklaras med att de inte fick barnpassning, att de inte kunde komma loss på grund av sitt arbete eller att de arbetar så långt från Malå att de inte hinner.

Malå har börjat sina Älskade Barn-cirklar med den somaliska gruppen, men har, enligt tjänstemännen, planer på att fortsätta att dela in grupperna efter de språk de talar.

"Att det blev en Älskade Barn-cirkel i Malå är ett resultat av nätverk och personkontakter."

Rekrytering av cirkelledare

För att få igång Älskade Barn-cirkeln behövdes det cirkelledare och det var svårt att hitta någon intresserad. A på inflyttar- och integrationservice frågade till slut sin svärmor, som är en pensionerad lärare. Hon gick med på att anmäla sig till ledarskapskursen och lockade också med sig två andra pensionerade lärare som hon kände. Alla tre ställer upp helt ideellt.

Älskade Barn-konceptets idé är att cirkelledaren ska vara en person delar gruppens etniska ursprung och/eller har en egen migrationserfarenhet (tanken från början var att det helst skulle vara två ledare – en med svensk bakgrund och en med migrantbakgrund). Det har av praktiska skäl inte gått att genomföra i Malå. De tre cirkelledarna är alla svenskar, de är antingen födda i Malå eller har bott där under lång tid och har mycket stor lokalkännedom men också erfarenhet av livet i glesbygd. I genomförandet av studiecirkeln har de fått hjälp av en tolk som kopplas upp på telefon. Det är så man vanligtvis arbetar med tolkar här i Malå. En av cirkeldeltagarna talar dock så mycket svenska att man mer och mer använder sig av honom, där hans roll som "medspråkare" är en av nycklarna till att den här gruppen fungerar.

Utbildningen till cirkelledare genomfördes i Jörn, drygt sju mil från Malå. Alla tre deltog, men en av kvinnorna var förhindrad att delta en av gångerna. De tycker att det var lite knappt om tid för att hinna gå igenom allt material.

Framtiden

Malå kan verka som ett undantag, men med tanke på att många kommunplaceringar av nyanlända sker till olika små kommuner, ofta i glesbygd, kan det komma att finnas ett behov av Älskade Barn-cirklar. Luka betonar dock att en Älskade Barn-cirkel ställer stora krav på resurser, och att det finns många andra aktiviteter som är betydligt enklare att organisera för samma bidrag. Den bidragsmodell som finns idag värderar varje nedlagd timme på samma sätt, oavsett vad som görs på den timmen eller var den timmen spenderas. Det finns ingen utvärdering av värdet av olika cirklar och dess bidrag till samhällsutvecklingen när statsbidraget beräknas. Luka efterlyser ekonomiska kalkyler som tar mer hänsyn till den typen av faktorer och till att villkoren också ser olika ut i olika delar av landet, trots att behoven är desamma. I ett distrikt som Västerbotten är det förutom de ekonomiska ramarna även de geografiska avstånden och det personliga engagemanget för de här frågorna, som är avgörande för om Älskade Barn ska ha en framtid.

6.5 Motala

Motala är en del av Studieförbundet Östergötland som också har kontor i Linköping och Norrköping. I Motala bedrivs för närvarande Älskade Barn-cirklar och en eftermiddag i mars när solen skiner från klarblå himmel och det är mycket vår i luften, får jag en möjlighet att intervjua tre av cirkelledarna. Per telefon har jag haft kontakt med Linda Edenor och Osman Sharif, som ansvarar för Älskade Barn i Östergötland.

I Östergötland arbetar man med Älskade Barn i ett team. Syftet är att det inte ska bli sårbart och inom teamet har man delat upp uppgifterna mellan sig. Alla är ute på fältet, men medan två arbetar mest med planering och marknadsföring, fokuserar de två som har annan etnisk bakgrund på uppgifter där deras kulturella och språkliga kompetens (somaliska och arabiska) kommer till sin rätt. Alla i teamet har själva arbetat med materialet operativt på något sätt.

Externa samarbeten

I Östergötland insåg man att arbetet med föräldrastöd skulle kosta betydligt mer än statsbidraget ger, därför gjorde man en plan för vilka externa intressenter som skulle kontaktas och hur detta skulle gå till. Kontakter har till exempel tagits med Linköpings bostadsbolag Stångastaden, Barncentrum i Motala, arbetsmarknadsenheten i några av kommunerna mfl. Av Norrköpings integrationsfond har man fått 800 000 kronor.

Östergötland lyfter särskilt fram de små kommunerna som platser för Älskade Barn-cirklar med extern finansiering. Medan Linköping har stor kompetens på området och en mängd olika liknande projekt på gång så gäller inte det de små kommunerna som ofta har behov av hjälp från externt håll.



Rekrytering av cirkeldeltagare

Det vanliga har hitintills varit att cirkelledarna rekryter cirkeldeltagare genom sina nätverk, det är också så som de tre cirkelledarna i Motala rekryterat deltagare. Men i Östergötland försöker man också finnas närvarande på platser där presumtiva cirkeldeltagare finns. Linda berättar att hon, genom att till exempel finnas på plats på Stångastadens platskontor, kommit i kontakt med ett kvinnonätverk, och en av aktiviteterna man anordnar är en studiecirkel med Älskade Barn.

I Östergötland försöker man vara flexibel, ett exempel är när man i Kinda kommun ville göra Älskade Barn med deltagare som var födda i Sverige. När det visade sig att ingen av deltagarna hade barn döpte man om studiecirkeln till "Älskade människor" och ändrade innehållet efter deltagarnas behov.

Rekrytering av cirkelledare

Att rekrytera cirkelledare går via kontakter och nätverk. Ett mål är att de som är cirkelledare själva ska delta i cirklarna, det är ett sätt för cirkelledarna att bli kunniga i materialet, men också för Studieförbundet att se så att cirkelledarna omfattas av rätt värderingar när det handlar om sådant som jämställdhet och kvinnosyn. För att behålla sina cirkelledare, för att de ska känna sig uppskattade och att de utvecklas genomför man sk "boosters", ett slags fördjupningsträffar, två gånger per termin. Vid dessa träffar får cirkelledarna också möjlighet att berätta hur de upplever att vara cirkelledare, och att dela med sig av kunskaper och tips. Cirkelledarna får också ta med sig gäster till dessa träffar.

Framtiden

När man startade sin satsning på Älskade Barn i Östergötland hade man Studieförbundets lokala ledning med sig. Satsningen man gjort börjar nu ge resultat och man har fått en del extern finansiering.

I Östergötland har man fått också börjat arbeta med asylsökande. Detta är något som uppskattas av de tre cirkelledarna, de menar att fler borde få gå de här cirklarna med en gång när de kommer till Sverige, eftersom det är då man verkligen behöver kunskapen och också är mottaglig.

Utmaningar i framtiden kan vara att utveckla själva konceptet Älskade Barn till ett Älskade Barn 2.0, där de som bott i Sverige ett bra tag kan få ytterligare kunskaper.

6.6 Stockholm

Studieförbundet Stockholm har sitt huvudkontor i det gamla Hamburgerbryggeriets lokaler på Norrtullsgatan i Stockholm. Det är dit jag beger mig för att träffa Anna Hammar, som är projektsamordnare i teamet Projekt och Ledarutveckling. Anna har det övergripande ansvaret för genomförandet av Älskade Barn-konceptet i Stockholms län. I Stockholm samarbetar Studieförbundet med cirka 150 etniska föreningar. Merparten av Älskade Barn-verksamheten finns i ytterstadsområdet Norra Järva, men även i övriga delar av Stockholms län.

"I Stockholm samarbetar Studieförbundet med cirka 150 etniska föreningar."

Externa samarbeten

När Älskade Barn lanserades i Stockholm fanns redan, genom bland annat "Samordnat föräldrastöd i Järva", upparbetade kontakter med Rädda Barnen, Röda Korset och stadsdelarna på Järva. Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning har sökt så kallade demokratipengar (medel avsatta för ytterstadsprojekt) för att kunna samverka med Studieförbundet kring Älskade Barn. En del av verksamheten sker också i Rinkebys så kallade Familjehus i Folkets hus, en träffpunkt för föräldrar. Spångstensta stadsdelsförvaltning har sökt EU-medel för ett liknande samarbete med Studieförbundet. Projektet samarbetar med Utbildningsförvaltningen, föräldrar rekryteras i skolan och studiecirkelarna genomförs där. Detta har visat sig svårare än rekryteringen via de etniska föreningarna.

Rekrytering av cirkeldeltagare

Anna arbetar inte direkt med att rekrytera cirkeldeltagare, men menar att det säkert har underlättat en del att Studieförbundet Stockholm har nästan 20 års erfarenhet av samarbete med etniska föreningar. Efter projektet "Samordnat föräldrastöd i Järva" är Studieförbundets föräldracirklar välkända i såväl föreningarna som i stadsdelarna ute på Järva. Efterfrågan på cirklar är stor och det är tidskrävande för de två projektanställda Khadijo Ali och Musa Isse, som sköter allt från planering av föreläsningar till rekrytering och genomförande. Deltagare rekryteras genom samarbetet med föreningarna och med stadsdelarna. En bidragande faktor till att så många är intresserade av att gå cirklarna är att de som arbetar lokalt för Studieförbundet på Järva är väl kända personer i den målgrupp som Studieförbundet vill nå.

Rekrytering av cirkelledare

Cirkelledare rekryteras via rekommendationer från ordförandena i de etniska föreningarna. Medan cirklarna pågår har cirkelledarna sedan kontakt med de projektanställda och får hjälp med att t ex bjuda in någon föreläsare. Studieförbundet bjuder ofta in personal, från till exempel socialförvaltningen, för att föreläsa. Dessa föreläsningar är öppna och man behöver således inte gå studiecirkeln för att delta. Föreläsningarna har varit ett sätt att göra Studieförbundets verksamhet med Älskade Barn bekant lokalt. Det har lett till samarbeten med till exempel socialförvaltningen och folkhälsoenheten.

Cirkelledarna erbjuds nätverksträffar och föreläsningar som fortbildning. De får ett mindre arvode och Studieförbundet betalar också hyra när cirklar och föreläsningar arrangeras i föreningslokalerna.

Framtiden

Anna menar att Studieförbundets satsning på såväl projektet "Samordnat föräldrastöd i Järva" som Älskade Barn-konceptet är helt i linje med det fokus på föräldrars delaktighet som nu genomsyrar samhället. Hon ser sitt och Studieförbundets arbete som brobyggarens och tror att samverkan kommer att vara ledordet även i framtiden. Kommunerna, stadsdelarna, Länsstyrelsen med flera är intresserade av Älskade Barn och samarbete med Studieförbundet. Detta, menar Anna, beror på Älskade Barn-konceptets kvalitet och förtroendet för Studieförbundet som folkbildningsorganisation, Lång erfarenhet och ett brett kontaktnät är också avgörande för framgången.

Framtidsplanerna på Studieförbundet Stockholms län är många. Studieförbundet har bland annat inlett ett samarbete med Länsstyrelsen i Stockholms län. Hösten 2017 finansierar Länsstyrelsen två Älskade Barn-satsningar, varav en för asylsökande.

Anna är ofta tillfrågad att tillsammans med stadsdelarna föreläsa om samarbetet kring Älskade Barn. Dessutom tar Studieförbundet emot studiebesök – även från andra länder – som vill veta mer om Älskade Barn. Under våren 2017 har också arbetsmarknadsministern varit på besök och informerat sig om Älskade Barn.

7. Tematisk resultatredovisning

I det följande redovisas resultaten av besöken och intervjuerna under sju teman: Studiefremjandet som arrangör, Studiematerialet – innehåll och relevans, Det kompetenta ledarskapet, Rekrytering av deltagare, Samarbete med externa aktörer, Resurser samt Projektets syfte.

7.1 Studiefremjandet som arrangör

Det faktum att Studiefremjandet är en stor organisation som redan har många upparbetade relationer framfördes som en viktig framgångsfaktor av de verksamhetsansvariga. På många orter har Studiefremjandet haft nära samarbete med etniska föreningar, vilket har varit lyckosamt. Stockholm är ett sådant exempel, vilket de verksamhetsansvariga där nämner. Hög trovärdighet och en stor organisation i ryggen är också något som de verksamhetsansvariga som intervjuats nämner som viktigt för att få igång studiecirklar, såväl de som genomförs i egen regi, som de som genomförs i samarbete med andra.

Att Studiefremjandet ses som en i sammanhanget neutral organisation som inte representerar en myndighet är något de intervjuade cirkeldeltagarna uppskattat. Det finns hos många i den här målgruppen en inbyggd misstänksamhet mot myndigheter, menar de ansvariga och cirkelledarna. Många av de som deltar i cirkelarna har migrerat från länder med svaga och korrupta myndigheter. Tilliten till svenska myndigheter är inte heller särskilt stor, framför allt verkar det gälla socialtjänsten. Många verkar tro att myndigheter har en dold agenda i sitt möte med migranter. De intervjuade cirkeldeltagarna berättar att de tidigare har trott att deras barn kan omhändertas av de sociala myndigheterna på nästan inga grunder alls. Föräldrar tror att skolan rapporterar till "det sociala" att barnen har fel kläder. En mamma berättar att hon inte förstått vad "varma byxor" var när hennes barn skulle på vinterutflykt. Ett annat exempel är att någon i en butik reagerat på att de har nekat sina barn att köpa något dyrbart, eftersom de inte har råd, och då meddelat socialtjänsten.

Cirkelledarna bekräftar att de ofta får höra sådana berättelser under studiecirkelarna, men att de hela tiden försöker bemöta dem med fakta.

– Mycket av det här beror på okunskap, som jag försöker bemöta med fakta. Jag tar reda på hur många barn som har blivit omhändertagna i området och när deltagarna får se att det inte är så många som de tror, så diskuterar vi frågan utifrån dessa fakta, berättar en av cirkelledarna.

"Det faktum att Studiefremjandet är en stor organisation som redan har många upparbetade relationer framfördes som en viktig framgångsfaktor av de verksamhetsansvariga."

På många platser bjuder Studieförbundet inom ramen för Älskade Barn-cirklarna in Socialtjänsten till de extra träffar som ofta anordnas.

– *Då kommer de tillsammans med oss, och då blir det inga problem, säger en av cirkelledarna.*

Uppfattningen att Studieförbundet är en neutral organisation utan agenda är, enligt de intervjuade cirkelledarna och verksamhetsansvariga, en viktig förutsättning för att locka deltagare till cirklarna. Några av de intervjuade cirkelledarna betonar också Studieförbundets folkbildningstradition som ett viktigt skäl till cirklarnas framgång. Denna innebär till exempel att i Älskade Barn lär föräldrar andra föräldrar i grupper där de ofta känner varandra från tidigare.

– *Vi skickar signaler att de kan lita på oss, vi är inte så mycket främlingar. Jag kommer från ett annat land jag också, så jag förstår vad de känner, säger en av cirkelledarna.*

– *Jag är alltid med gruppen. Jag är inte utanför deltagarna, för jag är en av deltagarna. Jag är inte en lärare, utan jag är alltid en av dem, säger en annan cirkelledare.*

– *Eftersom jag själv har kommit som flykting och upplevt mycket av det de upplever så får jag förtroende i de grupper jag träffar, berättar ytterligare en av cirkelledarna.*

Att detta stämmer överens med cirkeldeltagarnas egna upplevelser bekräftar en av de manliga deltagarna. När jag frågar honom om det var viktigt att cirkeln leddes av en landsman, hade det inte gått lika bra om jag hade lett cirkeln, så skrattar han och säger sedan:

– *Det var viktigt att det var en från vår kultur och inte någon från en myndighet eller kommunen, vi kände oss trygga. Han förstod oss och vi vågade säga allt vi hade på hjärtat.*

7.2 Studiematerialet – innehåll och relevans

En viktig faktor för ett gott genomförande av Älskade Barn är det studiematerial som ligger till grund för cirklarna. De intervjuade cirkeldeltagare har genomgående varit mycket nöjda med materialet och de teman som tas upp. De uppskattar också att få diskutera utifrån bilder.

"Eftersom jag själv har kommit som flykting och upplevt mycket av det de upplever så får jag förtroende i de grupper jag träffar"

– *Materialet är bra med både bilder och texter. De som inte kan läsa kan använda bilderna. Och är det så att man inte förstår kan man alltid fråga, säger en cirkeldeltagare.*

– *Bilderna kan tolkas lite olika av olika deltagare, vilket gör att det alltid blir diskussioner, säger en annan cirkeldeltagare.*

Några av de intervjuade cirkeldeltagarna säger att de skulle vilja ha Älskade Barn-materialet på somaliska, som är deras eget språk. Det gjorde mig förvånad, eftersom materialet finns på somaliska. Jag vet inte vad det beror på att de inte fått materialet på modersmålet, trots att alla i cirkeln har somaliskt ursprung.

Att studiematerialet bygger på bildkort är också något som uppskattats av de cirkelledare som intervjuats.

– *Utifrån korten kan deltagarna berätta brett och öppet om sina upplevelser med barnen. Man tar bara ett kort och man kan diskutera massor utifrån det. Man behöver inte använda penna och papper, säger en cirkelledare.*



De flesta av diskussionerna i cirkelarna har handlat om barnens rättigheter och de intervjuade cirkelledarna berättar om hur de inom ramen för korten har kunnat förklara antiagalagen, Barnkonventionen och inte minst Socialtjänstlagen. Den senare återkommer hela tiden i intervjuerna med de ansvariga på lokal nivå och cirkelledarna, och en av dem säger att den borde översättas till deltagarnas modersmål, i alla fall de delar som handlar om omhändertagande av barn.

När jag frågade cirkelledarna om de tvekat om något de ska ta upp i cirkelarna är det några som nämner det som handlar om sexualitet.

– Den sista träffen heter "Normer och värderingar". Där finns det lite om sexualitet och så... eller man kan få in det. Men det är inte vem som helst som kan prata om det. Vi kommer från en kultur där man inte vet mycket om detta... och med alla tabun. Och så ska vi stå där och prata om detta.

Det är inte bara svårt att prata om detta med cirkeldeltagarna, när de sedan uppmanar föräldrarna att de i sin tur ska prata med sina barn möter de ibland på motstånd. "Inte kan vi prata med våra barn om detta, hur ska det gå till" har föräldrar sagt.

När cirkeldeltagarna får frågan om det är några kort som orsakat större diskussioner i cirkelarna, nämner de de kort som hanterar tonåren och relationen mellan pojkar och flickor.

När det gäller materialets omfattning råder olika uppfattningar bland de intervjuade cirkelledarna. En av cirkelledarna vill få in ännu mer information i materialet:

"Det är mycket arbete för du måste förbereda dig inför varje cirkel. Det har gått bra, och jag har själv gått cirkeln innan jag blev cirkelledare och lärde mig mycket av det."

– Jag saknar frågor om jämställdhet, HBTQ, tystnadsplikt, diagnoser och en fördjupning i Socialtjänstlagen.

Några menar att materialets omfattning är lagom, kanske till och med lite väl omfattande. Det är mycket som ska avhandlas och mycket som en cirkelledare ska sätta sig in i, där en hel del kan vara helt nytt, eftersom många cirkelledare inte är födda i Sverige.

– Det är mycket arbete för du måste förbereda dig inför varje cirkel. Det har gått bra, och jag har själv gått cirkeln innan jag blev cirkelledare och lärde mig mycket av det, säger en av cirkelledarna.

I intervjumaterialet finns också intervjuer med en grupp med asylsökande och deras cirkelledare, samt med en cirkelledare som arbetat mot asylsökande. Den grupp deltagare som intervjuades hade använt det särskilt framtagna asylmaterialet, i det andra fallet användes Älskade Barns basmaterial. Den intervjuade cirkelledaren var kritisk mot den första bilden i asylmaterialet "Vägen till Sverige" (bilden föreställer en grupp människor mot fonden av en Europakarta). De ansåg att den inte var lämplig i den situation som många av dagens asylsökande befinner sig i – en dramatisk och livsfarlig flykt med traumatiska upplevelser följt av en lång och ofta psykiskt knäckande vistelse på trånga och nedslitna asylboenden.

7.3 Det kompetenta ledarskapet

En av förklaringarna till framgången för pilotprojektet Samordnat föräldrastöd på Järva var projektledarna som ledde arbetet. Redan när de kom in i projektet hade de en hel del förkunskaper om ämnesområdet och de hade uppbyggda nätverk, inom Studieförbundet samt med organisationer på plats. Projektet utgick från den folkbildningstanken som är utmärkande för Studieförbundet, och ett sätt att genomföra detta var att cirkelledarna skulle ha samma eller liknande etnisk bakgrund som sina deltagare. Det här är idéer som även finns på de platser som besökts inom ramen för denna studie.

Älskade Barns verksamhetsansvariga på de olika platserna i landet har ofta knutit en eller några cirkelledare nära sig, de arbetar sedan som ett team där var och en sköter det de är bäst på. Några av de verksamhetsansvariga har också kombinerat rollen som ansvarig med att leda egna cirklar.

Cirkelledarna har där det funnits möjlighet i allmänhet rekryterats via de etniska föreningarna, men man har även hittat dem bland andra som visat intresse.

På de olika platserna där studien genomförts har man prövat sig fram till en modell som fungerat, både i rekryteringen av cirkelledare och det stöd de sedan ska få för att kunna genomföra sitt arbete.

– I början rekryterade vi dem direkt till våra cirkelutbildningar, men med tiden har vi insett att det är viktigt att cirkelledarna själva har gått cirkeln, säger en av de verksamhetsansvariga.

Många av cirkelledarna är inte födda i Sverige och det kan vara svårt för dem att förstå vad en studiecirkel är och att förstå folkbildningstanken. Det kan vara kom-

plicerat och tidskrävande att sätta sig in i materialet för den som inte bekantat sig med frågeställningarna tidigare. Även den som är mycket motiverad och verkligen vill leda en cirkel för andra landsmän kan, om man inte har någon erfarenhet, underskatta den tid och kraft det tar att förbereda cirklarna och att sedan leda dem.

En annan fråga som har dykt upp är hur Studieförbundet ska kunna kontrollera att cirkelledarna genomför cirklarna med rätt syfte och hög kvalitet.

– I början var vi nog lite för generösa med platser på utbildningarna och vi var lite för informella i våra metoder att hitta cirkelledare, men nu har vi stramat upp det, säger en verksamhetsansvarig som intervjuats.

Uppstramningen kan till exempel handla om att försäkra sig om att de som ska arbeta som cirkelledare har värderingar som motsvarar de som cirkelmaterialet förmedlar. Kvalitetssäkringen görs på lite olika sätt på de platser som ingår i studien. En av de verksamhetsansvariga berättar att hon träffar alla intresserade för en kortare intervju innan de går ledarutbildningen. På andra håll sker kvalitetssäkringen under cirkelledarutbildningen. På några orter deltar de blivande cirkelledarna i en Älskade Barn-cirkel först.

Det är inte alltid som de centrala riktlinjerna för utbildning till cirkelledare fungerar. Här önskar de verksamhetsansvariga en större flexibilitet från Studieförbundet Riksförbundet.

– Vi måste utgå från deltagarnas behov och deras kompetens, men vi har framfört detta vid mötet vi hade i Borås, så jag hoppas att de i Stockholm lyssnar, säger en av de verksamhetsansvariga.

Det som de intervjuade menar med flexibilitet handlar även om ledarutbildningens omfattning som de menar måste anpassas till de lokala förutsättningarna, det är inte alltid som det fungerar med två hela dagar.

Cirkelledarna rekryteras på olika sätt runt om i landet. På många platser har de verk-



samhetsansvariga ett delegerat ansvar att rekrytera och utbilda cirkelledare och de har även i uppgift att se till att de stannar kvar som ledare. Här används några olika metoder. På en del platser har man en kontinuerlig kontakt med cirkelledarna genom att till exempel arrangera gemensamma träffar. Träffarna ger en möjlighet att kompetensutveckla ledarna och att ta upp sådant som deltagarna undrat över.

- Man träffas och utbyter erfarenheter, får lite tips och idéer hur man kan arbeta som cirkelledare. Vi brukar också diskutera någon gemensam fråga på djupet. Genom att ha dessa möten visar vi våra cirkelledare att de gör en viktig insats för Studieförbundet.

På en del platser och i en del sammanhang arvoderas cirkelledarna, det är arvoden som kan bli möjliga genom cirklar som är externt finansierade. Arvoden är dock omdiskuterade. Någon av de lokalt ansvariga ansåg att arvoden riskerar att äventyra idealiteten och folkbildningstanken som varit så viktiga för Studieförbundet.

– Vi tycker att det är viktigt att arbetet i cirklarna ska utgå helt från den egna motivationen.

7.4 Rekrytering av deltagare

En av de springande punkterna för att överhuvudtaget kunna genomföra Älskade Barn-cirklarna är att rekrytera deltagare. I pilotprojektet på Järva rekryterades deltagare ursprungligen via de olika etniska föreningarna, så småningom började man också samarbeta med stadsdelarna och en del studiecirklar genomfördes i samverkan med dem.

De verksamhetsansvariga för Älskade Barn och cirkelledare som intervjuats för den här studien har redovisat en mängd olika sätt att nå presumtiva cirkeldeltagare. Det är vanligt att använda sig av de etniska föreningarna och cirkelledarnas egna nätverk. Alla intervjuade menar också att det är mun-till mun-metoden som är den mest framgångsrika.

Att vara fysiskt närvarande vid de olika träffpunkter som många i den tänkta målgruppen passerar är också viktigt, det kan till exempel handla om att vara på familjecentraler, besöka öppna förskolor eller samverka med lokala bostadsbolag.

– Det räcker inte med att åka ut och hänga upp en affisch eller lägga ut några broschyrer, säger en av de verksamhetsansvariga.

"Man träffas och utbyter erfarenheter, får lite tips och idéer hur man kan arbeta som cirkelledare."

När projektet "Samordnat föräldrastöd i Järva" genomfördes kom en av projektlejdarna på det som denne kom att kalla 8-stegsmetoden. Den var ett resultat av en insikt man fick under projektets gång att den målgrupp man ville nå krävde andra metoder än de som vanligtvis används när en studiecirkel ska starta. 8-stegsmetoden innebar att det i genomsnitt behövdes åtta kontakter innan en ledare kom till en utbildning eller en deltagare kom till en föreläsning. Kontakterna var av olika slag: personliga möten, telefonsamtal, sms och e-post. Kunskapen om och vikten av detta arbetssätt har projektledaren i olika sammanhang spridit vidare till Studieförbundet Övriga avdelningar som samarbetar med etniska föreningar.

– När man utgår från svensk arbetskultur, vill man bara skicka papper. Vi kontaktade personligen först och tog pappren sedan.

I Malå skedde kontakterna med deltagarna via kommunen. Detta är en metod som kan bli vanligare särskilt i små kommuner, något som man i Östergötland tagit fasta på i sin planering.

– I många stora kommuner finns redan olika typer av föräldrastöd, där kan det vara svårt för oss att komma in med våra begränsade resurser. Däremot i små kommuner har man ofta ingen egen utvecklad organisation för att genomföra den här typen av studiecirkel, då är Älskade Barn välkommet.

"En av de stora fördelarna med Älskade Barn är att man kan diskutera företeelser utifrån sin egen kulturella bakgrund och genom att använda sitt modersmål."

Sammansättningen av deltagare i de studiecirkel som intervjuats för den här studien har varit ganska etniskt homogen, de flesta har varit av somaliskt ursprung. I den asylcirkel som intervjuades fanns dock deltagare från världens alla hörn. I intervjumaterialet ingår cirklar med bara kvinnor, men också sådana som varit blandade. Vad som är det bästa är svårt att ge något entydigt svar på. En av de intervjuade cirkelledarna, en kvinna av somaliskt ursprung säger:

– En av de stora fördelarna med Älskade Barn är att man kan diskutera företeelser utifrån sin egen kulturella bakgrund och genom att använda sitt modersmål. Börjar man blanda grupperna blir det dels ett problem med språket men också en risk att man inte får de riktigt djupa diskussionerna. Genom att man har samma bakgrund i grunden skapas en slags förtroende mellan deltagarna, de vågar öppna sig mer, som jag tror skulle vara svårt att få annars.

De flesta av cirkeldeltagarna som tillfrågades i detta ämne delade den intervjuade cirkelledarens uppfattning. En ung cirkeldeltagare, en man av somaliskt ursprung, hade däremot en avvikande uppfattning:

– Jag tycker det är viktigt att deltagarna har olika etnisk bakgrund. Om gruppen blir större med deltagare från andra kulturer lär man sig av varandra och man kan jämföra. Vi är människor men vi kommer från olika länder, vi är både lika och olika. Det skulle gå jättebra om det också fanns svenska deltagare.

Man kan bara spekulera i vad de olika uppfattningarna beror på, och det har heller inte varit inom ramen för den här studiens syfte. En iakttagelse är dock att medan de flesta intervjuade, både män och kvinnor, hade varit i Sverige ganska länge och hade många barn i olika åldrar, var den unge mannen ganska nyanländ och hans familj hade ännu inte kommit till Sverige. Från min egen forskning om den somaliska gruppen i Stockholm, där så gott som samtliga varit i Sverige sedan 90-talet, har jag fått höra att de ofta känner sig utsatta och diskriminerade inte enbart från majoritetsbefolkningen utan även från andra invandrargrupper.

7.5 Samarbete med externa aktörer

På många håll har man startat samarbeten med olika externa aktörer, det kan handla om kommunen, Rädda Barnen eller det lokala bostadsbolaget. Hur samarbetet organiseras skiljer sig mellan olika platser och beror dels på olika lokala förutsättningar, men verkar också vara personbundet och bygger på personliga relationer mellan den externa personen och de ansvariga på Studieförbundet. De flesta som intervjuats har bara positivt att säga om samarbetet med kommunen, och menar att det faktiskt handlar om ett ömsesidigt beroende.

– Kommunen verkar behöva oss för att komma in i de grupper som vi når. De har inte lyckats själva och jag kan bara spekulera i vad det beror på. Jag kan tänka mig att man inte tycker att språket räcker till eller att man inte når gruppen på traditionellt sätt genom annonser som man använder, säger en av de verksamhetsansvariga.

Det har dock inte hindrat att kommunerna på en del platser ställer särskilda krav på Studieförbundet för att medverka och samarbeta kring Älskade Barn. Det kan handla om cirkelledarnas kompetens, men också om att cirkelna ska genomföras i kommunens lokaler och att grupperna ska vara blandade när det gäller etnicitet och kön. Kommunen kan å andra sidan ställa upp med att till exempel betala barnpassning och externa föreläsare, något som inte ryms inom Studieförbundets budget men som visat sig vara viktigt för att attrahera cirkeldeltagare.

Rädda Barnen är en viktig samarbetspartner på många av platserna i den här stu-

dien. Det samarbetet kan se lite olika ut och vara mer eller mindre formaliserat. På något håll arbetar en representant från Rädda Barnen tillsammans med den verksamhetsansvariga för Älskade Barn med att planera och genomföra cirklar och på en annan plats finns alltid en representant närvarande när cirklarna genomförs. Överlag har de som intervjuats bara goda erfarenheter av samarbetet med Rädda Barnen.

Flera av de intervjuade menar att de externa samarbetena är viktiga, men att dessa inte får äventyra den folkbildningstradition som är kärnan i Studieförbundets uppdrag och inte heller den tillit man byggt upp hos cirkeldeltagare.

7.6 Resurser

När jag intervjuar de verksamhetsansvariga runt om i landet för så gott som alla fram bristen på ekonomiska resurser för att få till verkligt lyckad verksamhet. De pekar på att Älskade Barn är resurskrävande på ett helt annat sätt än andra verksamheter inom Studieförbundet, som ofta arbetar med studiecirklar för deltagare som redan har ett intresse och som redan vet vad ett studieförbund är. När det gäller Älskade Barn börjar man från noll. Här ska man utbilda från början. Det är inte alltid de som leder cirklarna, och än mindre de som deltar, initialt känner till vad folkbildning är.



De lokala förutsättningarna är dessutom olika. Att starta Älskade Barn-cirklar i det ofantligt stora och glest befolkade norra Sverige är något helt annat än att göra det i någon av våra största städer. Det är dock lika viktigt, betonar de verksamhetsansvariga som intervjuats.

Några av de ansvariga som intervjuats saknar en värdering av Älskade Barns kvaliteter och vad Älskade Barn bidrar med till samhället. Man önskar en större förståelse för att det kostar pengar att arbeta med människor, och att det kostar olika beroende på människors olika förutsättningar – var de bor, var de kommer ifrån och vad man vill uppnå.

– Det kommer nog aldrig gå att försvara Älskade Barn ekonomiskt, i alla fall inte överallt. Men däremot står Älskade Barn för det som är själva folkbildningens grundtanke.

När jag berättar för några av cirkelledarna att deras cirkeldeltagare var så nöjda med dem, men att de skulle vilja ha mer, suckar en av cirkelledarna:

– Vi vet, men resurserna räcker inte. Vi skulle vilja vara fler personer. Tänk om jag fick en svensk man eller kvinna som jobbade med mig, då kunde vi prata från olika perspektiv, det skulle ge deltagarna så mycket mer. Men det kostar. Vi kommer hela tiden till kostnader.

Resurserna handlar inte bara om det ekonomiska. Ingen av de verksamhetsansvariga eller cirkelledarna säger det under intervjuerna, men det är inte särskilt svårt att ana sig till att de har mycket att göra på jobbet, och att de också har ett djupt personligt engagemang i Älskade Barn. Det visar sig bland annat i långa arbetsdagar (ett exempel är de dagar och tider när jag har fått svar på mejl – ofta utanför det som alla andra betraktar som normal arbetstid). Engagemanget sträcker sig ofta långt utanför Älskade Barn-cirklarna, inte sällan hjälper man till när någon deltagare behöver stöd i någon mer privat fråga.

På en del platser som jag besökt är arbetet med Älskade Barn beroende av någon eller några enstaka personer, det gör att verksamheten blir sårbar, om någon slutar eller blir sjukskriven äventyras kontinuiteten. Och kontinuitet är något som är viktigt inte minst när verksamheter som Älskade Barn ska etableras och utvecklas. I det här ensamarbetet uppskattar de verksamhetsansvariga att det finns ett nätverk på distriktsnivå och riksnivå.

"Det är då jag känner att jag arbetar i ett team och att jag deltar i att utveckla något tillsammans med andra på nationell nivå."

– Det är då jag känner att jag arbetar i ett team och att jag deltar i att utveckla något tillsammans med andra på nationell nivå, säger en av de verksamhetsansvariga.

Det finns en önskan att dessa samarbeten utvecklas ännu mer och på fler områden. Det kan till exempel handla om att sprida goda exempel på hur man kan utveckla ledarskapet i cirklarna och tips och idéer för genomförandet av cirklarna.

7.7 Projektets syfte

Att ta reda på om cirkeldeltagarna upplevt den miljö där diskussionerna om familj och barn ägt rum som tillåtande och jämlik var ett av syftena med den här studien. Samtliga intervjuade menar att samtalen i de cirklar där de deltagit har präglats av jämställdhet. Cirkelledarna berättar hur de försöker fördela ordet så att alla ska komma till tals.

– Jag fördelade ordet och var noga med att mammorna och papporna fick lika mycket plats. Jag delade in dem i grupper så att de fick diskutera. Sedan tog vi rast och när de kom tillbaks diskuterade vi alla tillsammans.

Cirkeldeltagarna som intervjuades upplever också att de fått komma till tals. En manlig cirkeldeltagare, vars grupp bestod av både män och kvinnor, säger:

– Alla fick komma till tals. Och alla var tvingade att säga sina åsikter. Det var så samtalen fungerade. Cirkelledaren kände oss, han kommer från vår förening.

En kvinnlig deltagare som deltar i en annan blandad grupp säger:

– Gruppdynamiken har varit bra. Alla har fått prata. Cirkelledaren fördelade ordet och sa namnet på den person som stod i tur att få prata.

Syftet med den här studien har också varit att ta reda på om deltagandet i en Älskade Barn-cirkel påverkat cirkeldeltagarnas vardag. De intervjuade deltagarna säger alla att de har lärt sig mycket om att vara förälder i Sverige och för fram lagar och regler som något viktigt.

– När man kommer till ett nytt land vet man inte hur man ska göra. Man kan jämföra det med att köra bil. Det går att göra, men om man inte förstår vägskyltarna är risken stor att man åker av vägen. Det ni gör är att lära oss vad det står på väg-

skyltarna. Ni lär oss lagar och regler som man behöver i det här samhället. Därför var den här kursen viktig.

När jag ber om konkreta exempel på sådant som de intervjuade har lärt sig och som de kan ha användning för i sin vardag, får jag en hel mängd. Det jag oftast får höra är att de har lärt sig att i Sverige är det föräldrarna som bestämmer över barnen. Detta har inte varit självklart för föräldrarna tidigare och många verkar ha haft uppfattningen att om de säger nej till sina barn, så kan det leda till att barnen tas ifrån dem (som jag har beskrivit ovan).

– Vi har lärt oss att man får säga nej till sina barn, om det är något de vill ha eller om de vill gå ut, men man ska alltid motivera det. När det handlar om någon sak de vill ha kan man säga att man inte har råd. När de vill gå ut kan man säga att de har skolan imorgon och att de måste göra läxorna först, säger en mamma.

Det verkar således som om cirklarna har gett föräldrarna en del verktyg för att kunna samtala med sina barn. En pappa berättar att han när han kom till Sverige hade med sig sitt hemlands "pappakultur". Där var pappor inte så närvarande i hemmet. Papporna försörjde familjerna, och när de var hemma så ville de ha lugn och ro. Pappornas roll handlade mycket om att tillrättavisa barnen och peka med hela handen. Nu berättar den här pappan att han har lärt sig att man ska vara mer som en kompis till barnen, sitta med dem och lyssna på dem.

– Mina barn leker med mig och de kommer spontant och kramar mig, det gjorde aldrig jag med min pappa i hemlandet, säger den här pappan.

En av mammorna sammanfattar det hon lärt sig med:

– Den här studiecirkeln har gett mig hoppet tillbaka. Jag har lärt mig att jag är en bra mamma som kan uppfostra mina barn. Jag känner att jag är en del av det här samhället, att vi är fria, att vi har rättigheter och att vi kan fostra våra barn. Jag gick hem till min man och mina barn och berättade det med stolthet. Jag tyckte verkligen jättemycket om den här cirkeln.

"Jag känner att jag är en del av det här samhället, att vi är fria, att vi har rättigheter och att vi kan fostra våra barn."

8. Studiens resultat ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv

Syftet med den här studien har varit att utifrån intervjuer med framför allt cirkeldeltagare och cirkelledare, på några platser runtom i landet där Älskade Barn genomförs, ta reda på om de som deltagit känner att de har gjort det i en miljö som präglas av jämställdhet och om de fått med sig några verktyg som kan hjälpa dem i deras vardag. Det är ingen tvekan om att deltagarna genomgående är mycket nöjda med studiecirkeln innehåll. De tycker att de har fått yttra sig och diskutera under cirklarna och de har fått med sig kunskap som de har nytta av i relationen med sina barn.

Den här studien gör också anspråk på att vara en forskningsstudie, och i det följande kommer jag att utifrån mitt forskningsteoretiska anslag, som är socialkonstruktivistiskt, göra en mer djupgående analys av de data jag samlat in.

I den fysisidiga foldern om Älskade Barn beskrivs att studiecirkeln kan fungera som en del i integrationsarbetet. I ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är integration ett komplicerat begrepp. Tolkningsföreträde när det gäller definitionen av vad integration är och hur det görs tillkommer i allmänhet majoritetsbefolkningen som omfattar den kultur och de värden som migranterna ska integreras till. När integration diskuteras används ofta begrepp som anpassning, kultur, rättigheter och skyldigheter. Om man ser dessa begrepp som sociala konstruktioner definierade av dem som tillhör majoriteten och sätter in dessa i en diskurs där föräldrautbildningar ska ges till föräldrar som kommit till Sverige som migranter, kan föräldrautbildningens syfte uppfattas som ett sätt att rätta till problem hos migranterna kopplade till uppfattningar om kulturell särart. Detta är problematiskt, eftersom kultur kan komma att uppfattas som något statiskt som inte kan förändras, i alla fall inte av gruppen själv. Men kultur är inget statiskt, det är något som, enligt de socialkonstruktivistiska teorierna, skapas i en historisk och social kontext och därför kan förändras över tid och är beroende av plats. Dessutom, att enbart fokusera på kultur hos den grupp som ska integreras leder fel. Det finns, som jag har nämnt ovan, många andra aspekter som är viktiga att ta med i beräkningen när integration ska göras. Ager och Strang (2008) har till exempel nämnt bostad, arbete, utbildning och Darvishpour (2008) är mer konkret och pekar på socioekonomisk utsatthet i de områden där de som deltar i föräldrautbildningarna bor.

Jag anser att en förklaring till att cirkeldeltagarna upplevt Älskade Barn-cirklarna som så positiva finns i Studiefremjandets metod. Genom att låta föräldrar av en viss etnisk grupp självmant komma samman och tillsammans med en ledare, som är av samma etniska ursprung och som de ofta känner, få en möjlighet att utifrån sina egna behov diskutera hur de kan utöva sitt föräldraskap i den nya kontext som

livet i det nya landet innebär, elimineras mycket av den ovan nämnda integrationsproblematiken.

Integration blir till en process som definieras och görs av cirkeldeltagarna själva tillsammans med cirkelledarna. För att Älskade Barn-cirklarna ska kunna bidra till denna process finns några viktiga faktorer som jag kommer att utveckla nedan.

Det handlar om:

- Studiematerialets omfattning och innehåll
- Cirklarnas sammansättning, omfattning och genomförande
- Cirkelledarnas roll som brobyggare

8.1 Studiematerialets omfattning och innehåll

En fördel med Älskade Barn är att studiematerialet är framtaget i Sverige och redan från början anpassat till en svensk kontext i de frågeställningar som tas upp. Detta innebär att de diskussioner som förs i cirklarna och de verktyg som deltagarna får med sig är anpassade till den verklighet och den vardag som deltagarna finns i, dels när det gäller lagar och regler, men även när det gäller normer, värderingar och traditioner. De andra föräldrastödsmaterialen som jag redovisat, utom ABC, har anglosaxiskt ursprung.

En frågeställning i intervjuerna handlade om studiematerialets omfattning. Min bedömning är att studiematerialet, som det ser ut idag, har en lagom omfattning. Några personer som intervjuats har föreslagit en utökning med flera frågeställningar. Det kan i och för sig verka bra, men det kan lika gärna motverka sitt syfte. Materialet är redan idag omfattande och i vissa stycken svårt att sätta sig in i. Några cirkelledare uttalade att det kan vara svårt att tala om ämnen som sex om man kommer från ett land där detta är tabu, att då tillföra som obligatorium att tala om till exempel HBTQ-frågor menar jag skulle göra det ännu svårare. Därmed inte sagt att dessa frågor inte är viktiga, för den som så önskar går det säkert att få in detta i diskussionerna i cirklarna

Några av de platser jag haft kontakt med bedriver även Älskade Barn-verksamhet på asylboenden, men de gör det inte alltid med asylmaterialet. Jag ser inte det som något problem. Det ursprungliga Älskade Barn-materialet går alldeles utmärkt att använda även gentemot de asylsökande. Det som möjligtvis kan anpassas är hur cirkelledarna hanterar vissa frågor med en grupp som ännu inte har fått uppehållstillstånd. I de intervjuer som genomfördes kunde jag inte se att det fanns några skillnader i behovet av information när det gällde föräldraskapets utövande mellan de asylsökande och de som redan bodde i Sverige.

8.2 Cirklarnas sammansättning, omfattning & genomförande

I de externa samarbetena med kommunerna ställer dessa ibland krav på att grupperna ska vara blandade - man vill ha könsblandade grupper men de ska också vara etniskt blandade. Jag kan förstå hur de kommuner som vill blanda grupperna har tänkt. De vill förmodligen att fokus i cirklarna ska ligga på anpassningen till Sverige och inte på den etniska bakgrunden.

I Sverige är det idag inte brukligt att myndigheter delar in grupper efter etniskt ursprung. Istället hanteras ofta utomeuropeiska migranter som en enda storhet, inte minst när integration ska göras i praktiken. Det finns flera skäl till detta, att sätta etniska etiketter på grupper kan riskera att sätta fokus på skillnader mellan olika etniska grupper och därmed förstärka diskriminerande andrafiering. I Sverige använder vi istället begreppet "invandrare", en etikett som kan vara minst lika utpekande och problematisk som att kategorisera efter etniskt ursprung, och även den resultera i föreställningar om skillnader mellan oss och dem.

I mina intervjuer har jag frågat hur cirkeldeltagarna själva ser på gruppernas sammansättning. Det framkom att cirkeldeltagarna i allmänhet uppskattar att få diskutera de frågeställningar som tas upp med andra landsmän. Det handlar dels om språket, men också om att de känner sig förstådda och att de kan diskutera på



djupet. Mycket av det de vill samtala om har sin grund i hemländerna, i traditioner och kulturella föreställningar, men även i sådant som handlar om lagar och regler – och det kan skilja sig mellan länder.

En annan nackdel med etniskt blandade grupper, som en av de intervjuade framförde, är att de i samtalen och diskussionerna börjar jämföra sina hemländer med varandra, och att man därmed går miste om de riktigt djupa och konstruktiva diskussionerna samt att de som deltar kan känna sig alienerade.

Mitt genomgående intryck är att de intervjuade cirkeldeltagarna inte ser Älskade Barn som en utbildning i barnuppfostran. Att föräldrarna som deltar i studiecirkelarna inte är några problemföräldrar och att deras barn inte är några problembarn, har också varit en utgångspunkt när Studieförbundet tog fram Älskade Barn-konceptet, och det är något som föräldrarna som deltar i cirkelarna har uppskattat. Föräldrarna ser snarare Älskade Barn-cirkeln som ett sätt att lära sig mer om det svenska samhället för att veta hur göra i ett antal kritiska situationer som de tidigare kanske inte har förstått hur de ska hantera. Cirkelarna och studiematerialet kan således ses som en tillämpad utbildning i samhällskunskap. Genom mer kunskap om lagstiftning på områden som har med barn och ungdomar att göra får föräldrarna verktyg som hjälper dem att hantera de situationer som kan dyka upp i relationen till barnen och tonåringarna. Jag menar att det här är en av Älskade Barn-cirkelarnas verkliga styrkor och att samtalen i cirkelarna kan hjälpa föräldrarna att omdefiniera det de tidigare kan ha upplevt som risker, eftersom de har varit okunniga, till att känna sig trygga.

De förväntningar på cirkelarna som föräldrarna i intervjuerna har gett uttryck överensstämmer mycket väl med det Çiğdem Kagitçibası redovisar i sin familjeförändringsteori (2007). Hos de intervjuade finns en insikt om att lagar och regler, normer och traditioner i Sverige kräver ett annat förhållningssätt till barnen, för att familjerna ska lyckas, än det många av dem har erfarenhet från sina ursprungsländer.

8.3 Cirkelledarna som brobyggare

Cirkelledaren är en nyckelperson i Älskade Barn-konceptet. Kanske den som är viktigast av alla? Att cirkelledarna inte är några experter utan kommer från den egna etniska gruppen är en viktig förutsättning för att samtalen i gruppen ska bli meningsfulla utifrån ett deltagarperspektiv. Föräldrarna som deltar kan lita på att de frågeställningar som tas upp är de som är viktigast ur deras eget perspektiv vilket är avgörande för förtroendet. Att cirkelledaren är "en av de egna" minimerar

även risken för att deltagarna ska uppleva sig som utpekade som den andre, med allt vad det innebär, något som hade kunnat ske om cirkelarna leddes av en ledare ur majoritetsbefolkningen.

Jag har tidigare i texten förklarat hur maktassymetrier i de migrerade familjerna kan leda till att det uppstår en så kallad dissonant anpassning, det vill säga ett tillstånd där barnen genom sin snabbare anpassning sätter föräldrarnas förgivettagna auktoritet ur spel. Detta anses av de amerikanska forskarna Alejandro Portes och Ruben Rumbaut som en av de viktigaste förklaringarna bakom de stora problemen som många segregerade förorter drabbas av när den andra generationen migranter växer upp (2001).

Jag menar att Älskade Barn-konceptet är ett sätt att göra riskerna för dissonant anpassning mindre och en möjlighet att närma sig det som Portes och Rumbaut kallar för "consonant acculturation", dvs där föräldrars och barns anpassning går i samma takt. Detta kräver att föräldrarna har de kunskaper och möjligheter som behövs för att hänga med i barnens utveckling. För att detta ska uppnås i Älskade Barn-cirkelarna vilar ett stort ansvar på cirkelledarna. Det räcker inte, enligt mig, att de har samma etniska bakgrund som cirkeldeltagarna eller att dessa hyser ett stort förtroende för dem. Cirkelledarna måste också ha djupa kunskaper om och en förståelse för det svenska samhällssystemet, och Studieförbundet måste också kunna lita på att de har det. Jag menar att det är av yttersta vikt för deltagarna i Älskade Barn-cirkelarna, men också för Studieförbundets trovärdighet på sikt, att cirkelledarnas ledarskap kvalitetssäkras. Det sker redan på olika sätt runtom i landet, som jag har gett exempel på, men jag anser att detta bör formaliseras av Studieförbundet. Hur detta ska gå till bör diskuteras på kommande nätverksmöten.

9. Referenser

- Agar, M. (1996). *The professional stranger: An informal introduction to ethnography*. New York: Academic Press.
- Ager, A. & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies* 21(2), 166–191.
- Agic, H. & Samuelsson, T. (2015). Föräldrastödsprogram för utrikesfödda föräldrar. *Socialmedicinsk Tidskrift* 92(5), 545–552.
- Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.
- Darvishpour, M. (2008). Kön- och generationskonflikter inom invandrade familjer – utifrån ett intersektionellt perspektiv. I Darvishpour, M. & Westin, C. (red.). *Migration och etnicitet – perspektiv på ett mångkulturellt Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self identity: Self and society in the late modern age*. Oxford: Polity Press.
- Hammersley, M. (1998). *Reading ethnographic research*. London: Longman.
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (1995). *Ethnography: Principles in practice*. New York: Routledge.
- Kagitçibasi, Ç. (2007). *Family, self and human development across cultures: Theory and applications*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Lindström, J. (2016). *Att veta sin plats. En studie om arvsfondsprojekt i den urbana periferin*. Stockholm: Allmänna Arvsfonden.
- Ochochka, J. & Janzen, R. (2008). Immigrant parenting: A new framework of understanding. *Journal of Immigrant and Refugee Studies*, 6(1), 85–111.
- Portes, A. & Rumbaut, R. (2001). *Legacies: The story of the immigrant second generation*. Los Angeles, CA: University of California Press.
- Rooth, H., Forinder, U., Piuva, K. & Söderbäck, M. (2017). An assessment of two parenting training manuals used in Swedish parenting interventions. *Children & Society*.
- Shlytter, A. (2004). *Rätten att själv få välja – Arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- SOU 1997:161, *Stöd i föräldraskapet*. Socialdepartementet.
- SOU 2008:131, *Föräldrastöd en vinst för alla. Nationell strategi för samhällets stöd och hjälp till föräldrar i föräldraskap*. Socialdepartementet.
- Socialstyrelsen (2015). *Effekter av föräldrastöd. Redovisning av en nationell utvärdering på uppdrag av Socialstyrelsen*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Ulfsdotter, M. (2016). *Evaluation of a Swedish universal health-promoting parenting program – Effectiveness, cost-effectiveness and predictors*. Stockholm: Karolinska Institutet (avhandling).
- Wikan, U. (2004). *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront förlag.

Bilaga: Älskade Barn – innehåll

ÄLSKADE BARN – Folkbildning med föräldrar i nytt land

INNEHÅLL:

1 BARNEN OCH VI

- Träff 1: Barns behov
- Träff 2: Familj i Sverige
- Träff 3: Barns rättigheter

2 BARN I FAMILJEN

- Träff 1: Växa upp i Sverige
- Träff 2: Leva tillsammans
- Träff 3: Flera språk – blandspråk

3 BARNNS VARDAG

- Träff 1: Barnomsorg 0–6 år
- Träff 2: Grundskolan 6–12 år
- Träff 3: Fritiden

4 TONÅRING I FAMILJEN

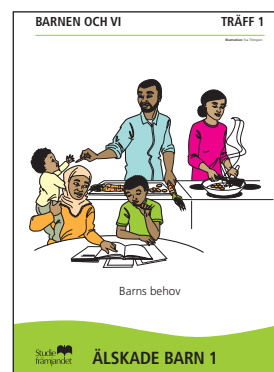
- Träff 1: Växa upp i Sverige
- Träff 2: Leva tillsammans
- Träff 3: Dubbla liv – blandliv

5 TONÅRINGARS VARDAG

- Träff 1: Högstadiet och gymnasiet
- Träff 2: Fritiden
- Träff 3: Framtiden

6 NORMER OCH VÄRDERINGAR

- Träff 1: Att må bra
- Träff 2: Heder och skam
- Träff 3: Bryta mot lagen



Tre studiecirklar för asylsökande:

7 VÄGEN HIT

Träff 1: Ny livskarta

Träff 2: Nya villkor

Träff 3: Barnens behov

8 FÖRSTA TIDEN

Träff 1: Barnens vardag

Träff 2: Nytt land

Träff 3: Barnens möjligheter

9 LIVET I SVERIGE

Träff 1: Lag och rätt

Träff 2: Tillsammans

Träff 3: Föreningslivet

Tre fördjupningscirklar:

10 STÖD TILL BARN

Träff 1: Som alla andra

Träff 2: Barnens hjärnor

Träff 3: I en egen värld

11 BLI FÖRÄLDER

Träff 1: Vänta barn i Sverige

Träff 2: Föda barn i Sverige

Träff 3: Nyfödd i Sverige

12 FLICKOR OCH POJKAR

Träff 1: Uppväxt

Träff 2: Förtroende

Träff 3: Jämställdhet

Älskade Barn är ett koncept producerat av Studieförbundet riksförbundet 2014 -2016

Projektledare: Karin Ekermann, Studieförbundet riksförbundet

Författare: Hetty Rooth, doktorand, folkhälsovetenskap, Mälardalens högskola

Studieförbundets referensgrupper: Abdibashir Hirsiguled, Anna Hammar, Sonia Sherefay, Lena Marvet, Stockholms län; Anna Hellstrand, Småland-Gotland; Hadieh Rahmani, Lovisa Börjeson, Göteborgsområdet; Peter Warma, Östergötland; Seynab Haji, Uppsala län; Tsignesh Asres, MittSkåne; cirkelledare i Järva; asylsökande i Farsta

"Den här studiecirkeln har gett mig hoppet tillbaka. Jag känner att jag är en del av det här samhället, att vi är fria, att vi har rättigheter och att vi kan fostra våra barn."

– Deltagare i studiecirkeln Älskade Barn

ÄLSKADE BARN – Folkbildning med föräldrar i nytt land

En kvalitativ forskningsstudie av Gunnel Mohme

Älskade Barn är Studieförbundet Studieförbundet studiematerial för folkbildning med föräldrar i nytt land. Den här studien undersöker hur konceptet Älskade Barn bidrar till att ge utrikes födda föräldrar en möjlighet att diskutera familj och barn tillsammans med andra föräldrar. Studien redovisar också hur deltagande i en Älskade Barn-studiecirkel påverkar cirkeldeltagarnas vardag.

Studien är gjord och skriven av **Gunnel Mohme**, fil.dr. i Barn- och ungdomsvetenskap vid Stockholms universitet, och beställd av Studieförbundet. Studien är etnografisk och bygger på intervjuer med cirkeldeltagare, cirkelledare och verksamhetsansvariga på några platser runt om i Sverige där Älskade Barn genomförs.



Studieförbundet är ett partipolitiskt och religiöst obundet studieförbund som bedriver folkbildningsverksamhet och ger stöd till tusentals studiecirkel och föreningar i hela Sverige.

Studieförbundet är en ideell förening grundad på våra 19 medlemsorganisationer och deras demokratiska inflytande. Med en särskild inriktning mot ökad kunskap om natur, djur, miljö och kultur arbetar vi aktivt med hållbar utveckling.